

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Vägen till kunskap

En intervjustudie om professionella som vågat ta steget att ge psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet

Emma Nygård & Katarzyna Ornowska

Kandidatuppsats SOPB63
HT22
Handledare: Christel Avendal

Abstract

Authors: Emma Nygård & Katarzyna Ornowska

Title: *The Way of Knowledge. A Study of Professionals with the Courage to Counsel Individuals Who Explore their Gender Identity.*

Supervisor: Christel Avendal

Assessor: Jayne Jönsson

Through previous research, several factors concerning the lack of knowledge among professionals regarding their work with transgender clients have been identified. A need for more counselling support for transgender clients has also been identified. The following study has the aim to respond to these shortcomings by studying professionals in Sweden who have experience of working with clients who are exploring their gender identity and seeking counselling in relation to it. The study is based on six interviews with Swedish mental health professionals working explicitly with issues regarding gender identity. The questions that the study seeks to investigate are: how these professionals describe their work, which kinds of knowledge they are using throughout their work and how they have developed that knowledge. The answers are analysed with the use of modern interpretations of Aristotle's theory of knowledge and the division between *theoretical* and *practical* knowledge. The main conclusion of the study is that the aforementioned shortcomings cannot be easily fixed by theory-heavy educational efforts like culture competence programs and diversity training alone. To better the relevant professional skills and the relations between professionals and their transgender clients, the theoretical knowledge must be complemented by practical knowledge. This includes experience of working with clients who are exploring their gender identity and a willingness to actively reflect upon the best possible way to do so.

Key words: transgender, exploring gender identity, counselling skills, diversity training, practical knowledge.

Innehållsförteckning

1. Problemformulering.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
2. Kunskapsläge	7
2.1 Brist på kunskap	7
3. Metod	11
3.1 Metodval	11
3.2 Urval	13
3.3 Intervjupersonerna	14
3.4 Analysprocessen	14
3.5 Metodens tillförlitlighet	15
3.6 Förförståelse och arbetsfördelning.....	16
3.7 Etiska överväganden	16
4. Teori	17
4.1 Den praktiska visheten – teoretisk och praktisk kunskap i ett växelspel	18
5. Resultat och analys.....	21
5.1 Kunskap i ambivalens.....	22
5.2 Kunskap i gemenskap.....	28
5.3 Kunskap i jämförelse	31
5.3.1 Jämförelser med den övriga vården	31
5.3.2 Jämförelser med den könsbekräftande vården	33
5.3.3 Jämförelser med annat psykosocialt stöd	36
5.4 Vägen till kunskap (vägen mot praktisk vishet)	37
6. Diskussion	42
7. Referenslista	47
8. Bilagor.....	51
8.1 Intervjuguide.....	51
8.2 Rekommendationer för vidare läsning.....	53

Revolutionary means fucking shit up productively – not just being provocative and offensive, but being provocative and consciousness-raising. To this day my personal approach is to meet people where they are and to try to gradually introduce them to my life experiences and beliefs surrounding my gender instead of assuming everyone needs to meet me where I am before we can connect. And that's what I think the evolving genderqueer scene is missing. There is too much focus on dividing the world into who gets it and who doesn't. (Rocko Bulldagger, "The End of Genderqueer" i *Nobody Passes* 2006, s. 142)

1. Problemformulering

I dagens Sverige kommer allt fler människor underfund med att samhällets syn på könsidentitet ligger uppe till omförhandling. Begrepp som cisperson och cis-normativitet dyker upp allt oftare, som en markering gentemot den dominerande diskursen om att könsidentitet är det en människa tillskrivs vid födseln. Antalet diagnoser av könsdysfori (oftast beskrivet som bland annat lidande till följd av att kropp och könsidentitet inte stämmer överens) från den könsbekräftande vården har ökat drastiskt (RFSL 2022). Även andelen arbetsplatser inom vård och skola som förväntas ha en särskild kompetens som omfattar kunskap om könsidentitet och dess variationer, ofta inbegripen i paraplybenämningen HBTQI(A+)-kompetens, ökar (Socialstyrelsen 2022; Barnombudsmannen 2022). 2016 tillsattes en särskild utredare på direktiv av regeringen för att utförligt utreda vad som skulle krävas för en ”stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner” i Sverige (Dir. 2016:102). Av utredningen, som inbegriper resultat från större nationella och internationella studier, framkommer att transpersoner som grupp i jämförelse med befolkningen i stort lever med ökade risker för psykisk ohälsa och våldsutsatthet (SOU 2017:92, s. 279 ff.). Utredningen visar även att den andel transpersoner som saknar emotionellt stöd är större i jämförelse med befolkningen i stort. Behovet av psykosocialt stöd till transpersoner som en skyddande faktor understryks (SOU 2017:92, s. 285), och det är här som denna studie tar vid.

Vidare visar en mängd tidigare forskning på att transpersoner som grupp, oftare än befolkningen i stort, påträffar en rad problem i sina kontakter med professionella inom omsorg och vård (Weir & Piquette 2018, s. 258 ff.; Shiphred et al. 2010, s. 103). Problematiken i dessa kontakter kretsar enligt den tidigare forskningen allt som oftast kring att klienterna upplever en brist på förståelse och kunskaper hos professionella som vänder sig till befolkningen i stort (Weir & Piquette 2018, s. 256; Shiphred et al. 2010, s. 96 f.). Kombinationen av de ovan nämnda riskerna av social utsatthet som kommer med att vara transperson samt transpersoners erfarenheter av professionellas brist på kunskaper har lett denna studie till att inrikta sig på att undersöka vilka kunskaper de professionella, som har erfarenhet av att jobba med transpersoner, besitter. Den lösning på problemet med bristande kunskap

som hittills fått strålkastarljuset på sig i såväl forskning som i samhällsdebatten har varit den så kallade HBTQI(A+)-kompetensen, en allmän kunskapshöjning, ofta genomförd inom ramen för en så kallad HBTQI(A+)-certifiering (RFSL Utbildning 2022). Denna lösning ligger i linje med alltmer standardiserande och manualbaserade former av arbete (Bergmark & Lundström 2011, s. 325). Lösningen kommer dock med ett par möjliga problem.

För det första är gruppen transpersoner en heterogen grupp, och att behandla den som det motsatta riskerar att negligera att olika individer behöver olika typer av stöd i olika sammanhang (Shiphred et al. 2010, s. 103). Av denna anledning begränsas den här studien till att undersöka professionellt arbete med personer som utforskar sin könsidentitet, ett område som har fått mindre utrymme inom forskning (se *Kunskapsläge*). Att utforska sin könsidentitet är något många människor gör på vägen till att identifiera sig som transperson, en resa som på grund av att den ifrågasätter dominerande samhälleliga normer kan vara väldigt krävande. Detta i sin tur framhäver behovet av psykosocialt stöd och dess tillgänglighet inte enbart för personer som redan identifierar sig som trans utan också för de som upplever ett behov av att utforska sin könsidentitet.

Det andra problemet med HBTQI(A+)-certifiering som lösning på bristande kunskap är att det finns anledning att ifrågasätta huruvida en sådan faktiskt leder till bättre bemötande och stöd (Boysen & Vogel 2008, s. 108). Frågan blir då vilken alternativ kunskap som krävs, och hur den kan nås om inte genom HBTQI(A+)-certifiering. För att undersöka sådan alternativ kunskap, kan forskningen rikta sig till professionella som dagligen utvecklar och använder sig av kunskap i ämnet. Denna studie inriktar sig därför på professionella som har erfarenhet av att arbeta med personer som utforskar sin könsidentitet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Studiens övergripande syfte är att öka förståelsen för vad som behövs för att professionella ska kunna utveckla sitt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet. Det mer specifika syftet för studien är att lyfta vad professionella som

har erfarenhet av att ge psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet beskriver att de gör i sitt arbete, och vidare att belysa de kunskaper dessa professionella besitter samt hur de har utvecklat dessa kunskaper.

Utifrån de professionellas beskrivningar lyder studiens frågeställningar som följande:

- 1) Vad ingår i arbetet när de professionella ger psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet?
- 2) Vilka kunskaper använder de professionella i detta arbete?
- 3) Vad har hjälpt de professionella att utveckla dessa kunskaper?

2. Kunskapsläget

Det finns en begränsad mängd tidigare forskning som fokuserar på professionella som jobbar riktat mot personer som utforskar sin könsidentitet, trots att studier om transpersoner florerat sedan åtminstone mitten av 2010-talet. Med andra ord så är det dock inte någon större utmaning att hitta tidigare forskning som inriktar sig på transpersoner. En sökning inriktad på psykosocialt stöd specifikt till transpersoner genererar emellertid inte många resultat. En möjlig förklaring till denna avsaknad är att forskning om transpersoner ofta bedrivs inom ramen för den större gruppen HBT(QIA+) (Weir & Piquette 2018, s. 252; Traczyk et al. 2013, s. 81). I nedanstående avsnitt redogörs det för den tidigare forskning som har varit relevant för denna studie. I synnerhet presenteras ett antal studier med fokus på relationen transperson – professionell, i kontext av psykosocialt och/eller terapeutiskt stöd.

2.1 Brist på kunskap

En tidigare undersökning som i sin kärna ligger nära denna studie och då fokuserar på psykologer som i sitt yrke haft klienter som är transpersoner är Traczyk, Wurm och Ahonens studie *”Det är ju inget vi frågar efter som psykologer”* (2013). I den har forskarna intervjuat fem psykologer som har erfarenhet av att jobba med

transpersoner. Bland studiens slutsatser lyfts att det bland psykologerna finns en kunskapsbrist om könsöverskridande beteende som fenomen och att yrkesutövningen påverkas av heteronormativa förståelseramar (Traczyk et al. 2013, s. 92 f.). Studien ifrågasätter även huruvida psykologerna tar tillräckligt stor hänsyn till könsöverskridande beteende som kontextbildande i förståelsen av klienter som är trans. Detta, menar studien, kan utgöra en risk då psykologerna inte eftersöker mer specifik eller ny kunskap och låter sina subjektiva föreställningar påverka oproportionerligt mycket, ifall klienterna antas ha samma bakgrund som majoritetsbefolkningen (ibid.).

Mönstret kring just de professionellas kunskapsnivå och dess påverkan på transpersoners välmående och hälsa är något som vidare återkommer i de flesta studier som just behandlar någon aspekt av relationen professionell – transperson (Anzani et al. 2019, s. 260; Weir & Piquette 2018, s. 258 ff.; SOU 2017:92, s. 307 ff.; Shipherd et al. 2010, s. 103). Ett ofta återkommande mönster i studier där transpersoners perspektiv undersökts, är att de som klienter upplever att de behöver undervisa i frågor kring könsidentitet för de professionella de möter (Anzani et al. 2019, s. 259; SOU 2017:92, s. 212). Ett annat mönster är att transpersoner ofta upplever att de professionella ställer irrelevanta och påträngande frågor samt till och från ifrågasätter sina klienters könsidentitet över huvud taget (Anzani et al. 2019, s. 259; SOU 2017:92, s. 311 ff.).

Bland dessa studier förekommer endast en vars resultat antyder vad en god transkompetens kan bestå i. Resultatet återfinns i Anzanis, Morris och Galupos studie (2019) där en enkät riktades till transpersoner som gått i terapi. Av enkätens resultat framkommer att de svarande ansåg följande som positivt i mötena med de professionella: avsaknad av negativa reaktioner, erkännande av cisnormativitet (som dominerande norm i samhället), brytande av cisnormativitet (att exempelvis journalföra personens egenvalda pronomen), och att se det autentiska könet (att se och agera på den identitet personen själv känner sig som) (Anzani et al. 2019, s. 263 ff.).

Av samtliga studier sammantaget framträder dock ingen klar bild av hur avancerade de professionellas kunskaper om specifikt transpersoners erfarenheter och livs-

betingelser behöver vara, för att de professionella ska anses ”kompetenta nog”. Flera av studierna lyfter att en persons behov i vårdande eller terapeutiska sammanhang kan vara direkt kopplade till deras erfarenheter av att vara trans, men att behoven likväl kan bestå av sådant som inte skiljer sig från de flesta andra människors livserfarenheter (Anzani et al. 2019, s. 264 ff.; Weir & Piquette 2018, s. 255; Shiphherd et al. 2010, s. 103). Flera av studierna innefattar någon form av slutsats om att en ökad kunskapsnivå hos professionella kring specifikt transpersoners livsbetingelser vore fördelaktig i utvecklingen av att ge transpersoner bättre stöd och göra stödet mer tillgänglig för den gruppen (Weir & Piquette 2018, s. 259; SOU 2017:92, s. 515 ff.)

Studien av Shiphherd et al. (2010) ger ett konkret förslag på förhållningssätt till den kompetenshöjning som övriga studier påtalar behov av:

[...] research shows that provider ignorance and insensitivity to transgender issues are prevalent in the mental healthcare system, suggesting that *small efforts in increasing cultural sensitivity to gender identity issues by providers can have large effects for the transgender community*. Sperber (2005) reported that “sometimes gender issues are central to mental health or substance abuse treatment, sometimes they are peripheral and sometimes they are unrelated” (p. 76). In the current study, a substantial proportion of respondents (37%) reported accessing mental health services for problem areas such as depression, anxiety, and relationship distress in the past year. *Therapists have specialized training in many empirically supported treatments for these problem areas and do not need to be experts in the transgender experience in order to provide culturally competent care. Instead, a patient’s transgender status can be part of the individual context that informs case conceptualization and delivery of services, as would be the case with any other type of individual difference (e.g., sexual orientation, age, ethnicity)*. (Shiphherd et al. 2010, s. 103; vår kursivering).

Att små förändringar i den professionellas kunskap och praktik kan göra stor skillnad för klienterna är även något som är synligt utifrån de beskrivningar transpersoner själva ger i sina intervjuvar i flera studier. Återkommande teman för kritik mot professionella har exempelvis att göra med att de som klienter känt sig

tvungna att förklara skillnaden mellan sexuell läggning och könsidentitet eller att deras pronomen inte har respekterats av den professionella (SOU 2017:92, s. 308).

Med det sagt innebär det inte att de professionella som vill ge bättre stöd till sina klienter inte bör söka mer fördjupad kunskap än så. Att vissa professionella ställer ”opassande frågor” till sina klienter kan med lite välvilja tolkas som att de själva upplever ett behov av fördjupad förståelse. Bilden av att relationen mellan professionella och transpersoner kan lösas genom enkla medel behöver dock kontrasteras mot den första meningen i anförandet av Shipherd et al.: “[...] research shows that provider ignorance and insensitivity to transgender issues are prevalent in the mental healthcare system” (Shipherd et al. 2010, s. 103). En möjlig slutledning av den tidigare forskningen som helhet, blir därmed att professionella överlag behöver utveckla sin finkänslighet vad gäller utformningen på den vård de ger eller den tjänst de erbjuder till transpersoner i de situationer där en sådan differentiering är påkallad. Vidare behöver de professionella inte vara exceptionellt pålästa i specifikt transfrågor, utan bör rimligtvis bry sig mer om att utforska vilka individuella anpassningar de behöver göra i det stöd de ger.

Forskningen ovan visar att ”kunskapsansvaret” idag snarare ligger hos klienter än professionella, men att en viss mängd av detta ansvar (och därmed handlingsutrymme) förpassas till den professionella i en specifik situation med en individuell klient eller patient kan tänkas rimligt av två anledningar. För det första eftersom inte allt stöd som människor söker i dessa fall har en koppling till personens könsidentitet. För det andra eftersom gruppen transpersoner, precis som alla andra sociala grupper, är heterogen. Att utgå från att transpersoner utgör en enhetlig grupp där alla kan bemötas likadant riskerar att osynliggöra individen (Munro et al. 2019, s. 1454).

Att en del av kunskapsansvaret ligger på den professionella får också stöd av Boysen & Vogels (2008) studie om mångfaldsträningens (eng. diversity training) påverkan på underliggande fördomar hos ”counselor trainees”, där liten eller ingen effekt uppmättes (Boysen & Vogel 2008, s. 108). Det finns en risk att den professionella som erhållit HBTQI(A+)-certifiering (som är en form av mångfaldsträning) och tror sig ha stor förståelse för klienten kan göra mer skada när den ändå

uttrycker fördomar än den som är fördomsfull rakt av (Penner et al. 2010, s. 438). Det kan därför komma att krävas en större ansträngning, än en allmän höjning av HBTQI(A+)-kompetens, från arbetsgivare och professionella för att grundligare utmana underliggande fördomar och öka förståelsen för klienterna (Dean, Victor & Guidry-Grimes 2016, s. 566 ff.). Det föreslås även för professionella att se över sin egen relation till klienternas erfarenheter (Dean, Victor & Guidry-Grimes 2016, s. 567).

3. Metod

3.1 Metodval

Eftersom utforskandet har varit det primära målet för denna studie, där en ny typ av kunskap önskar utvinnas, landade studien i en induktiv ingång. Den induktiva ingången har därmed inneburit att studiens insamlade material blivit ledande för det teoretiska ramverket snarare än tvärtom (jfr. deduktiv ansats) (Saldaña 2011, s. 93). En mer analytisk och deduktiv ingång hade kunnat leda till förhastade (och kanske mindre intressanta) slutsatser för studien, då tidigare forskningsunderlag för jämförelse är bristfälligt (Saldaña 2011, s. 66; Lind 2019, s. 146 f.). Således skulle tolkningen av studiens resultat riskera att präglas mer av forskarens eget tyckande och förutfattade meningar då dessa inte kunde utmanas i så hög grad av andra studier med varierande perspektiv och slutsatser.

Den induktiva ansatsen ledde studien i en kvalitativ riktning med intervju som metodval. Den främsta fördelen med intervjuformatet var möjligheten att komma nära studiesubjekten, i detta fall de psykologer och socionomer (i vissa fall vidareutbildade till psykoterapeuter) som studien var intresserad av. Genom användningen av intervjuer som metod var det vidare möjligt att ställa följdfrågor, be om förtydliganden och inhämta kunskap och nyanser som är svåra eller till och med omöjliga att hitta genom andra källor (Bryman 2008, s. 444; Bloor 2016, s. 26).

Vid metodvalet övervägdes alternativen att genomföra observation, enkät eller litteraturstudie. Observation uteslöts då en forskares närvaro på de professionellas arbetsplatser hade förutom att vara integritetskränkande riskerat att få hjälpsökande att avstå från stöd och därmed kunnat förvärra ett redan existerande problem i denna grupp av hjälpsökande (Wiles 2013, s. 55 f.; Gyllén 2020, s. 6). Enkät uteslöts då målgruppen för studien utgör en väldigt liten population, vilket ställt mot den typ av bakgrundsinformation som är eftertraktad inom ramen för en enkät hade avsevärt ökat risken för att de skulle kunna identifieras (Wiles 2013, s. 89). Litteraturstudie uteslöts utifrån den begränsade mängden tillgänglig litteratur som behandlar de professionellas perspektiv i den relevanta typen av arbete.

Beslut fattades vidare kring intervjuernas struktur. Utifrån ovanstående diskussion framkom att intervjuerna bör vara flexibla, då en alltför strukturerad intervju hade underminerat den induktiva forskningsansatsen. Utifrån studiens fokus på hur professionella stöttar personer som utforskar sin könsidentitet samt vilken kunskap de använder, föreföll det som rimligt att intervjun inte skulle vara helt öppen. Resultatet av detta resonemang blev en semistrukturerad intervju. Det blev därmed möjligt att kombinera den öppna intervjuens styrka av den flexibilitet som behövs i en induktiv studie och den strukturerade intervjuens fördelar med kontroll över riktning och fokus samt möjligheten till jämförelse mellan intervjusvar (Bryman 2012, s. 470 ff.).

Studiens intervjufrågor (se *Intervjuguide* under *Bilagor*) formulerades konkret och upprepades för samtliga intervjupersoner med en öppenhet för eventuella och spontana omformuleringar, förtydliganden och följdfrågor. Studiens författare försökte ta hänsyn till vilka förtydliganden och omformuleringar som fungerade i praktiken för att komma åt frågornas kärnor, och försökte använda snarlika omformuleringar med alla intervjupersoner. En intervju hölls på plats, medan de övriga fem hölls genom videosamtalsprogrammet Zoom, där möjligheten att läsa kroppsspråk och se varandra bibehölls trots fysiskt avstånd (Bryman 2012, s. 669). Intervjuerna transkriberades ordagrant. Vid redovisningen av resultatet har dock vissa citat vid behov skrivits om från talspråk till skriftspråk för att underlätta läsande och rättvist förmedla intervjupersonernas svar (Bryman 2012, s. 485). Intervjuerna varierade i längd, mellan 35 och 60 minuter, utifrån hur koncisa svar

intervjupersonerna gav.

3.2 Urval

På grund av studiens breda ingång ansågs det lämpligt med ett snävare urval för att nå ett mer konkret resultat, varför studien använde sig av ett målstyrt urval (Bryman 2012, s. 418). Det målstyrda urvalet är en form av icke-slumpmässigt urval, där forskarna grundar urvalet i de kriterier som anses ligga närmast studiens mål och syfte (ibid.). Urvalet av vilka som bjöds in till intervju begränsades därmed, i denna studie, till personer som med större sannolikhet kunde antas ha flera års erfarenhet med personer som utforskar sin könsidentitet och/eller har jobbat med ett större antal personer från gruppen. Initialt skickades fem inbjudningar till samtalsmottagningar som inriktade sig på gruppen HBTQ(IA+) eller på annat sätt uttryckligen arbetade med könsidentitetsfrågor. Vid tillfället utgjorde dessa fem mottagningar samtliga sådana mottagningar som kunde identifieras. Mottagningarna hittades genom sökningar på internet, var väl utspridda geografiskt och hade olika organisationsformer. Då endast två mottagningar svarade på inbjudan initialt utvidgades urvalet vidare och inbjudningar per mejl och röstbrevlåda skickades även ut till fyra andra parter, varav en var ytterligare en samtalsmottagning medan de resterande parterna bestod av tre egenpraktiserande psykoterapeuter och/eller psykologer. Den gemensamma nämnaren var att samtliga arbetade med gruppen HBTQ(IA+) eller på annat sätt uttryckligen med frågor kring könsidentitet. I kontakten med mottagningarna riktades inbjudan till samtliga anställda som kunde vara relevanta för studien, varför det här ej går att fastslå exakt hur många personer som nåddes av inbjudan. Av de nio parterna som kontaktades tackade slutligen sex personer ja till intervju.

I ovan angivet urval togs inga kontakter med mottagningar inom den könsbekräftande vården. Det primära målet för den könsbekräftande vården är att genomföra utredningar och fatta beslut kring huruvida en person anses lämplig att få tillgång till offentligt betald könsbekräftande vård eller ej. Av den anledningen utgör dessa platser inga forum där *utforskandet* av könsidentitet kan få överhanden. Uppvisandet av utforskande på dessa mottagningar kan nämligen tolkas som tvivel

eller osäkerhet kring sin könsidentitet, och därmed komma att utgöra ett hinder för den hjälpsökande inför en eventuell könsbekräftande behandling (SOU 2017:92, s. 612 ff.).

3.3 Intervjupersonerna

Som nämnt ovan deltog sex intervjupersoner i denna studie. Fyra av intervjupersonerna arbetade på en mottagning medan två var egenpraktiserande. Fem av intervjupersonerna hade erfarenhet av åtminstone flera tiotals klienter (samtliga fem hade svårt att göra en uppskattning då det hade varit ”så många”) där utforskande av könsidentitet förekommit. Tidsspannet under vilket dessa fem hade arbetat med frågan sträckte sig från sju till 20 år. En av intervjupersonerna kunde endast säkert minnas att den hade träffat två personer som hade utforskat sin könsidentitet och uppskattade att det första mötet ägde rum ungefär sex år innan intervjun genomfördes. Eftersom intervjupersonen i fråga hade flera decenniers erfarenhet av arbete med en annan minoritetsgrupp, och eftersom dennas svar i stort sett låg i linje med svaren från de resterande fem intervjupersonerna, togs beslutet att ändå inkludera denna. Av anonymitetsskäl kommer inte fler bakgrundsdetaljer att anges då den totala mängden professionella som utför denna typ av arbete i Sverige är relativt liten. Utifrån att avsnitten i resultat- och analyskapitlet kommer att presentera tankar och citat från intervjupersonerna och i viss mån kontrastera eller framhäva dem mot varandra har intervjupersonerna fått de anonymiserade namnen *Måndag*, *Tisdag*, *Onsdag*, *Torsdag*, *Fredag* och *Lördag*.

3.4 Analysprocessen

Utifrån studiens induktiva ingång inleddes en öppen tematisering av intervju-materialet innan det slutgiltiga teoretiska ramverket för analys var på plats. Under processen användes den analytiska induktionen där flera omgångar av mönstersökningar i intervjusvaren ägde rum och där problemformuleringar ständigt omformulerades allt efter en mer noggrann granskning av materialet (Saldaña 2011, s. 90 ff.; Rennstam & Wästerfors 2015, s. 92 ff.). Identifierade kärnområden och

teman sattes ihop och plockades isär allteftersom ett mer övergripande mönster började framträda, som kunde inkludera en mångfald av materialets aspekter. Det övergripande mönstret rörde olika former av kunskaper hos de professionella, varför de teoretiska begreppen *teoretisk kunskap*, *praktisk kunskap* och *praktisk vishet* slutligen valdes. Dessa begrepp som teoretiskt ramverk bedömdes kunna ge ett relevant perspektiv på det material som samlats in, fånga bredden i intervjupersonernas svar samt ge en god möjlighet till återkoppling gentemot den tidigare forskningen. Hänsyn togs vidare till den begränsade mängden tidigare forskning med jämförbart fokus, varför det var viktigt att de teoretiska begreppen inte riskerade att skymma intervjupersonernas perspektiv och erfarenheter.

3.5 Metodens tillförlitlighet

Eftersom studien vände sig till professionella som uttryckligen arbetar med HBTQ(IA+)-frågor eller på annat vis uttryckligen med könsidentitet framträder vissa problem sett till studieresultatets överförbarhet. Det är sannolikt att dessa professionella erhåller en större tilltro från sina klienter än andra professionella, särskilt med hänsyn till att transpersoner som grupp är avståndstagande till vårdkontakter (Gyllén 2020, s. 6). Det är därför möjligt att de verktyg som fungerar väl i intervjupersonernas kontext inte gör det för en professionell som inte delar den. Studiens förhoppning är dock att kunna överbrygga en del av detta glapp genom att ge en insyn i hur några av de mest erfarna arbetar och förhåller sig till sin egen praktik. Det blir därefter upp till var och en av de professionella som tar del av studien och inte delar intervjupersonernas kontext att avgöra vilka verktyg de vill ta med sig i sin egen yrkesutövning (Bryman 2008, s. 355).

Ett annat problem som framträder utifrån studiens metod är att det, för den typ av arbete som studien är inriktad på, inte finns någon specialiserad och formaliserad utbildning som är enhetlig för samtliga utövare. Att intervjupersonerna i sin önskan att verka kompetenta förhöjer vikten av andra erfarenheter utgör därför en risk (jfr *social önskvärdhet* i Bryman 2008, s. 224). Samtidigt är det rimligt att anta att intervjupersonerna är medvetna om det egna fältets tillkortakommanden och påtalar behovet av mer forskning. Det går även att argumentera för att det i ett under-

utforskat fält är av vikt att se intervjupersonerna som en viktig källa till ny kunskapsproduktion (Healy 2014, s. 26). För att de professionellas kunskaper och metoder sedan ska kunna granskas, ifrågasättas och utvecklas måste de först över huvud taget beskrivas.

3.6 Förförståelse och arbetsfördelning

Det ska vidare nämnas att en av studieförfattarna är en transperson som har erfarenhet av utforskande av sin könsidentitet och som har fått stöd i detta av en professionell (som därför exkluderades ur urvalet), medan den andra studieförfattaren är en cisperson som inte hade någon särskild förkunskap kring ämnet. Inkluderingen av båda dessa perspektiv har varit hjälpsamt för studien. Transperspektivet bidrog till att studien alls genomfördes, då idén kring studien kom från denna studieförfattare. I ett så komplext fält som socialt arbete är det dessutom ofta en fördel med en överbrygning mellan forskare och klienter (Healy, 2014, s. 21) för att fånga förståelse som annars hade uteblivit. Cisperspektivet har å sin sida hjälpt för att nyansera och förklara begrepp och resonemang som från ett transperspektiv kan komma att tas för givna. Mötet mellan perspektiven har därför bidragit till klargörande diskussioner. För att båda perspektiven skulle genomsyra hela studien gjordes ingen arbetsfördelning mellan studieförfattarna gällande studiens olika delar, mer än transkriberingen vilken genomfördes ordagrant. Fyra intervjuer transkriberades av den ena författaren och resterande två av den andra. Sett till intervjuernas längd fördelades arbetsbördan jämnt. Intervjuerna hölls av studieförfattarna gemensamt, där de hade det primära ansvaret för intervjufrågorna varannan intervju.

3.7 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet hänvisar numera till *Den europeiska kodexen för forskningens integritet* (All European Academics 2018) som grund till etiska överväganden vid forskning. Utifrån denna hänvisning har studien genomförts med hänsyn till de

specificerade forskningsetiska principerna: ärlighet, respekt, tillförlitlighet och ansvarighet.

Utifrån samtliga principer har ett framträdande etiskt dilemma i denna studie bestått av balansgången mellan graden av anonymisering och transparens i studien (Wiles 2013, s 89). Då studiens intervjupersoner hör till ett litet verksamhetsfält har beslut tagits om att inte skriva ut vilka arbetsplatser (eller organisationsformer) personerna tillhört och inte heller hur den exakta geografiska spridningen har sett ut. En potentiell identifiering av intervjupersonerna hade nämligen inte enbart utgjort en risk för intervjupersonerna själva, men även deras klienter (Wiles 2013, s. 53). En sådan identifiering kan tänkas vara mest sannolik bland personer som redan känner intervjupersonerna väl (Eldén 2020, s. 99 ff.), men riskerar likväl att ske bland övrig befolkning ju mer specifik information som utlämnas. Vid anonymisering har därför principerna om respekt och ansvarighet fått överhanden på bekostnad av ärlighet och tillförlitlighet.

Vidare har etiska hänsynstaganden gjorts vid genomförandet av intervjuerna och vid hanteringen av det insamlade materialet. Vid början av varje intervju har intervjupersonerna erbjudits följande innan de lämnade sitt samtycke till deltagandet: övergripande information om studiens ingång och syfte; tillfrågan om inspelning av intervju (samt information om hanteringen av inspelningarna); information om frivilligheten i deltagandet och besvarandet av frågor; samt möjlighet att ställa frågor. Häri har principerna ärlighet, ansvarighet och respekt aktualiserats. Vidare har det insamlade materialet hanterats på så vis att enbart studieförfattarna haft tillgång till det. Under studiens genomförande har materialet endast sparats på två externa hårddiskar (varav en som säkerhetskopia). Materialet har efter studiens färdigställande raderats helt.

4. Teori

I detta avsnitt kommer ett teoretiskt ramverk att presenteras, inspirerat i viss mån av den tidigare forskningen men till merparten förankrat i de övergripande mönster

som framträtt i studiens material. De stora gemensamma dragen mellan studierna som presenterades i kunskapsläget och studiens material rörde kunskap, varför det valda teoretiska ramverket blev en typ av kunskapsteori. Att ramverket bestämts först efter att materialet samlats in är en följd av studiens induktiva ansats (se *Metod*).

4.1 Den praktiska visheten – teoretisk och praktisk kunskap i ett växelspel

Studiens teoretiska ramverk utgår från en klassisk riktning inom kunskapsteori, med grund i Aristoteles och begreppet *praktisk vishet*, som presenterades i den Nikomachiska etiken, bok VI kapitel 12–13 (Aristoteles 2000). En vanlig tolkning av praktisk vishet är att det är den som gör det möjligt för människor att i en given kontext bedöma vad som är ”det rätta”/”det goda” att göra. Aristoteles antar ett perspektiv om att dygder existerar på spektrum (ex.: feighet – mod – dumstridighet) och att varje situation kräver en egen bedömning av var på spektrumet det är ”rätt/gott” att lägga sig. Praktisk vishet är färdigheten att hitta den gyllene medelvägen mellan att ”göra för lite” och ”göra för mycket”. Antagandet om att varje situation kräver sin egen bedömning medför å andra sidan att praktisk vishet inte är något som kan verbaliseras av en kunnig person och direkt överförs till och reproduceras av en annan person som saknar samma erfarenhet av att göra egna bedömningar i många olika typer av situationer. En av poängerna med den praktiska visheten blir därför att den endast kan infinna sig när en människa just levt en längre tid samt övat och reflekterat själv över sina handlingsval, olika alternativ och dess följder (Sherman 1989, s. 28 ff.; Norman 1998, s. 35 ff.).

För att djupare förstå vad kunskap och *kunnigt handlande* är, gjorde Aristoteles en indelning av kunskap i olika typer, nämligen: *teoretisk kunskap*, *teknisk kunskap* och *praktisk kunskap*. Inom ramen för denna studie kommer dock inte Aristoteles själv att utgöra den direkta teoretiska utgångspunkten, utan snarare vissa av hans moderna tolkare och senare resonemang som inspirerats av hans filosofi, då dessa låg bättre i linje med studiens material. Bakom dessa resonemang står Hildur Kalman (2006) och Tina Mattsson (2017) som båda skriver om den praktiska

kunskapen i relation till socialt arbete. Såväl Kalman som Mattsson använder sig av en hopslagning av vad Aristoteles kallar praktisk kunskap och teknisk kunskap, till att se båda som praktisk kunskap.

Skillnaden mellan teknisk och praktisk kunskap kan beskrivas som att den tekniska kunskapen utgår från en skapande aktivitet, där något utförs och där den tekniska kunskapen består i att *veta hur* detta något ska utföras, helt enkelt kunna utföra det (ex. kunna mata sin hund). Den praktiska kunskapen å andra sidan (i Aristoteles mening) utgår från en handlande aktivitet där något genomlevs och där kunskapen består i att *känna till* eller *känna för* hur detta något bör genomlevas i en specifik situation (ex. förstå att hunden är hungrig just nu, att det är matdags för hunden *och* att ge hunden mat). I det första fallet är därmed själva kunskapsprodukten en form av konstfärdighet medan kunskapsprodukten i det andra fallet är en form av visdom eller förstånd (Kalman 2006, s. 51 ff.; Mattsson 2017, s. 45 ff.).

Eftersom båda dessa typer kretsar kring att ha en förmåga, en kompetens, en förtrogenhet och ett omdöme, och eftersom båda är svåra eller till och med omöjliga att verbalisera på ett helt överförbart sätt från en (praktiskt kunnig) person till en annan (ej praktiskt kunnig) person, väljer just Kalman och Mattson att benämna båda typer som ”praktisk kunskap”. Det som utmärker den praktiska kunskapen utifrån denna definition är vidare att den endast kan införskaffas genom erfarenhet, övning, handlande och i synnerhet genom uppmärksamhet och reflektion i samband med handlandet (Kalman 2006, s. 55 ff.; Mattsson 2017, s. 45 ff.).

Hopslagningen av dessa två typer till praktisk kunskap är även något som möjliggör en tydligare gränsdragning gentemot den *teoretiska kunskapen* (Mattsson 2017, s. 45). Till skillnad från den praktiska kunskapen är den teoretiska kunskapen en aktivitet som utgår från att undersöka något i tanken och som även stannar i tanken i form av att en person *vet att* något (t.ex. vi vet att hundar behöver mat för att leva). Istället för genom praktiskt handlande övas därför den teoretiska kunskapen genom intellekt, förnuft och insikt (Kalman 2006, s. 51 f.). Det den teoretiska kunskapen kan ge oss är förklaringsmodeller om vad som anses vara *allmängiltiga förhållanden*; det räcker alltså inte att yttra ett påstående som exempelvis ”min hund är hungrig” för att det ska räknas som teoretisk kunskap, även om den slutledningen

nåddes genom förnuftet (ibid.). Enligt Kalman är inte den teoretiska kunskapen i sig själv tillräcklig för att få en människa att handla klokt. Teori kan fungera som guide, men för att den ska fungera som guide behöver man också inneha praktisk kompetens inom det fält där teorin ska appliceras (Kalman 2006, s. 56). På motsvarande sätt slutar även den praktiska kunskapen att utvecklas om inte teoretisk kunskap används (Mattsson 2017, s. 48). Den praktiska och teoretiska kunskapen presenteras ovan som åtskilda, men för ett kunnigt handlande som kan leda till praktisk vishet krävs en sammanflätning av de olika kunskapstyperna (Kalman 2006, s. 60).

Växelspelet mellan teoretisk och praktisk kunskap kan till en början se ut som en paradox av typen: ”för att jobba med de här frågorna behöver jag ha den här typen av erfarenhet, men för att ha den här typen av erfarenhet behöver jag jobba med de här frågorna”. Kalman poängterar dock att den praktiska kunskapen inte ska ses som beständig (och därmed riskera att utgöra en oöverkomlig tröskel):

Den utvecklade visdomen sitter så att säga ”fast” i utövaren och kan inte avskiljas från denne. När vi förbättrar sådan kunskap blir vi aldrig fullärda, då vi hela tiden förändrar, korrigerar och förbättrar vårt handlande beroende på gjorda erfarenheter. Vidare består denna sorts kunskap i att kunna tillämpa förmågan i nya situationer som aldrig kan vara exakta kopior av de vi tidigare har mött. Kunskapen i detta fall handlar om en handlingsberedskap som kräver omdöme att avläsa det specifika i varje given situation. (Kalman 2006, s. 56)

Med andra ord så börjar varje människa någonstans, hon vet om vissa saker och kan göra vissa saker. Med tid, erfarenhet, övning och eftertanke, med utvärderingar och korrigeringar bygger hon sedan på och utvecklar sin praktiska kunskap, vilket också innefattar en insikt kring de egna kunskapsbristerna (Mattsson 2017, s. 60). Kunskapsresan sträcker sig från födsel till död. Kalman menar vidare att människan inte kan utveckla den praktiska visheten utan inlevelse och förståelse, förmågor som utvecklas ”i samtal och i samhandling med andra människor” (Kalman 2006, s. 56). Kalman förstärker sin poäng genom en referens till filosofen Nancy Sherman (en av Aristoteles moderna tolkare):

Teoretiserandet i praxis [med praxis avses här den handlande aktivitet som karakteriserar praktisk kunskap; vår anmärkning] blir hos Aristoteles aldrig en fråga om ren kontemplation, där det i tanken avtäckts och formuleras generella regler som sedan kan tillämpas för att uppnå gott handlande. Det goda handlandet kräver god kännedom om och erfarenhet av mänskligt liv. Den variation och egenart som råder, gör att de regler för handlande vi kommer fram till aldrig kan bli precisa eller detaljerade. Dessutom räcker det inte att känna till vad som bör göras, för att räknas som praktiskt vis, utan det krävs också att [den praktiska visheten] kommer till uttryck i handlingar (Sherman 1989). (Kalman 2006, s. 57)

Sammanfattningsvis framträder alltså en bild av kunskap som en process, ett växelspel. Växelspelet pågår mellan å ena sidan den teoretiska kunskapen, där vi kan tänka oss konkreta bilder av allmängiltiga förhållanden och försöka sätta dem i generaliserade relationer till varandra (uppräta mallar). Och å andra sidan den praktiska kunskapen då vi utför och genomlever delar av våra liv (nyanserar, förkastar och gör avsteg från de teoretiska mallarna). För ett klokt och kunnigt handlande, för att tala om att en människa är praktiskt vis, krävs det inte enbart att växelspelet ska ha pågått en längre tid (att hon ansamlat sig nyansrika erfarenheter) utan också att hon faktiskt regelbundet vågar agera på sina kunskaper. Med denna syn på kunnigt handlande följer att en precis och detaljerad mall för det kunniga handlandet aldrig kan skapas.

5. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras de resultat som framträder ur studiens material samt tolkningar och analys av dessa i relation till studiens teoretiska ramverk och det kunskapsläge som presenterades tidigare. Citat från intervjupersonerna presenteras både som blockcitat och löpande i texten samt varierar i det senare fallet i längd mellan enstaka ord och fulla meningar. Ett stort antal citat har inkluderats för att i så stor utsträckning som möjligt använda intervjupersonernas egna ord och beskrivningar.

5.1 Kunskap i ambivalens

I samtliga intervjusvar framkommer aspekter som visar att såväl intervjupersonerna som de klienter de möter rör sig i olika typer av gråzoner. De professionellas arbete utgår inte från några mallar, utan strukturen sätts utifrån tid, rum och de personer som befinner sig i rummet. De professionella samtalar med klienterna, ställer frågor, resonerar kring saker, utmanar, utforskar, agerar bollplank och i viss mån ifrågasätter. Det är därmed inte ovanligt att flera olika tankar och känslor (vissa motstridiga) kan infinna sig i rummet samtidigt, det verkar snarare höra till vanligheten. Ett återkommande ord bland intervjupersonerna i förhållande till detta var *ambivalens*. Som presenterat i teorikapitlet är en betydande del av den praktiska visheten att just navigera en situation utan en given mall, för vilket ambivalens kan vara en passande känsla. I detta avsnitt berörs därför ambivalens, såväl hos klienterna som hos de professionella, och hur den kan relateras till de olika kunskapsformerna. Avsnittet kommer även närmare (än resterande avsnitt) att besvara studiens första frågeställning om hur professionella arbetar med att ge psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet. Även den andra av studiens frågeställningar, om vilka kunskaper de professionella använder, berörs.

Ett av de kanske tydligaste tecknen på att den professionella möts av en ambivalens hos sina klienter är de återkommande berättelserna om när klienten vill erhålla ett svar från den professionella kring hur de ska identifiera sig eller vilka beslut de ska fatta. Fredag beskriver en sådan situation på följande sätt:

Jag har också fått frågan [...] ”tycker du att jag ska ta hormoner?” till exempel. Och jag svarar ju alltid så här ”det kan inte jag... jag kan inte svara på det. Men [...] vi kan prata så att du kan komma fram till nånting. [...] Det är bara du som kan känna i din kropp, som kan fundera, som vet vad du tänker och hur olika saker känns.” Men många tror ju att de kan komma och att jag ska ge ett svar, utifrån vad de säger. Och där tänker jag också att det handlar om att jag tar ansvar för det och inte ger dem svaret. (Fredag)

Fredag visar genom sin utsaga hur den är medveten om vad det är klienten efterfrågar och lyckas ge ett ”icke-svar” på ett sätt som ändå försöker gå klienten till mötes och fånga upp en aspekt av klientens uttryckta behov. Fredag anmärker

på att det inte är dennas roll att besvara denna typ av frågor åt sin klient och att det vilar ett ansvar hos den som professionell att inte göra det, då dessa beslut baseras på en typ av kunskap som endast klienten själv kan besitta. Fredags roll blir därmed att utgöra ett stöd på vägen till ett eventuellt beslut för klienten. Citatet kan tolkas som att Fredag har en viss självdistans till sina egna kunskaper, dels i vilket läge de är applicerbara men också när de är lämpliga (Mattsson 2017, s. 60). Alla dessa avvägningar hos Fredag ligger i linje med en djupare form av praktisk kunskap (Kalman 2006, s. 56).

Även Lördag poängterar att den ”absolut inte kan fatta de besluten” och utvecklar att den kan hjälpa personen ifråga genom att utforska det tillsammans. Lördag tillägger att det i sådana situationer kan vara intressant att gemensamt utforska ”tyngden i att det inte finns någon som kan säga exakt”. Likt Fredag, tar alltså även Lördag vara på det behov som klienten uttrycker och går klienten till mötes även om det vid första anblick kan verka som att den inte gör det. Att varken Fredag eller Lördag ger sina klienter exakt det som efterfrågas av dem blir inget hinder för deras fortsatta arbete, för fortsatt stöd till klienten, eller för fortsatt god kontakt. Fredag och Lördag lyckas med sina kunskaper navigera mellan vad uttrycks som eftersträvat (av klienten) men också vad som är möjligt, rimligt eller lämpligt (från de professionellas perspektiv) (ibid.).

Att vissa klienter kan förvänta sig att den professionella ska kunna ge dem *det rätta svaret* är något som Torsdag beskriver som en särskild utmaning i sitt arbete. Torsdag berättar att det finns ”vissa personer [som] har en bild av ett det finns ett rätt och ett fel [...] att det borde finnas en mall, [att] ’det borde vara så att du [Torsdag] som har träffat så många personer som är som jag, borde väl ändå kunna säga hur jag ska göra [...] är jag trans?’”. Vidare menar Torsdag att utmaningen vilar i att försöka få klienterna att förstå att identitet är något ”som byggs under lång tid”, att ”det inte är så att det kommer en dag och bara ’nu vet jag vem jag är’”, utan att ”människor [utvecklas] från dag ett tills vi dör”. Torsdag kopplar det vidare till att det är en utmaning i själva samhället som den menar är ”våldigt binärt” och bidrar till att människor överlag kan ha en tendens att ”ibland [prata] väldigt mycket om svart eller vitt”. Även Måndag relaterar till samhället i stort när den säger:

[...] vi har skapat oss en bild i det här samhället att kön och sexualitet är någonting konstant. Man föds som någonting och det dör man som. Kanske är det så att någon utvecklas till någonting under puberteten men sen [...] är det fixerat [...]. Och så ser inte verkligheten ut. Både könsidentitet och sexualitet förändras ju upp och ner hela tiden. (Måndag)

Såväl Torsdag som Måndag kan därmed ses påvisa att de, precis som Fredag och Lördag, för en egen reflektion kring vad det är för anspråk deras klienter lägger fram. I ett andra led relaterar Torsdag och Måndag dessa anspråk till en form av teoretisk kunskap om vissa allmängiltiga förhållanden i stort (Kalman 2006, s. 51), när de gör kopplingar till mönster i samhället. Sådana resonemang kan tolkas som ett tecken på just en djupare form av praktisk kunskap, där såväl de praktiska som de teoretiska förmågorna kombineras på ett reflektivt sätt (Kalman 2006, s. 56 f.; Mattsson 2017, s. 48).

Torsdag utvecklar vidare hur den bemöter sina klienter i dessa situationer. Torsdag menar att det kan vara behjälpligt att fokusera på ”resan till målet och inte målet”. Enligt Torsdag utgör ett alltför stort fokus på målet en risk för att klienten fort vill bestämma sig för ett mål och sedan fort landa i målet, något som även Onsdag och Lördag nämner. Relaterat till den verkliga väntetiden för eventuell könsdysforiutredning och väntetiden för könsbekräftande vård, som idag kan uppgå till flera år, uttrycker Torsdag att den har klienter som efter att ha genomgått könsbekräftande vård uttrycker att de tycker att ”det är synd att jag inte tog vara på de åren innan’ utan att man på något sätt bara satt och längtade bort”. Torsdag förklarar att den därför jobbar mycket med ”hur kan vi må bra och få ut så mycket av livet som möjligt på vägen?”. Här synliggörs hur Torsdag både använder och försöker fördjupa sin praktiska kunskap då den använder sig av insikter från tidigare erfarenheter och omvandlar dem till verktyg i sitt aktuella arbete. Alla dessa aspekter sammanlagt: att besitta en förmåga att se till den verklighet som den professionella befinner sig i för tillfället; att se till sina äldre eller andra aktuella erfarenheter; att kunna plocka ut en relevant kärna i det nya och det gamla och få det att mötas; att kunna relatera det som helhet till teoretiska kunskaper om ”allmängiltiga förhållanden” och slutligen att utifrån alla dessa avvägningar och sin egen omdömesförmåga inte bara hitta det ”som bör göras” utan också uttrycka det

i handling, är en ungefärlig beskrivning av vad det är som krävs för att utveckla praktisk vishet (Kalman 2006, s. 57).

Även Måndag utvecklar vidare hur den hanterar en eventuell syn på könsidentitet som ”något konstant”. Enligt Måndag är det i sig ofta klienternas ”[ambivalens som] gör att man vill utforska för att bli säker”. Därför är det just ”ambivalensen om vad som är manligt och kvinnligt” som ofta får utrymme i Måndags arbete med personer som utforskar sin könsidentitet. Måndag illustrerar det med hur en klientberättelse kan se ut: ”[...] ibland är jag jättenöjd med mina maskulina sidor, men ibland så avskyr jag dem och jag vill liksom bara ha en massa feminina sidor’ och så kan man diskutera det [...] ’kan jag vara kille fast att jag vill ha det så här?’”. Måndag betonar också vikten av att jobba konkretiserat, med praktiska hemuppgifter, vilket kan förankra vissa av de tankar och känslor som klienterna kan ha. ”[...] [M]an får träna på kanske att sminka sig eller ha packer, alltså en proteskuk, att liksom få känna efter de här olika aspekterna och få prova på”. Måndag markerar att det hör till dennas uppgift att ”skap[a] ett forum där det är okej att vara så konkret”. Utifrån dessa uttalanden går det att se olika nyanser och nivåer på vilka Måndag arbetar med personer som utforskar sin könsidentitet.

Ovan visas hur Måndag tar upp att dennas psykosociala stöd kan bestå i olika former av stödjande samtal där exempelvis olika möjligheter och variationer gällande identitet övervägs, men också att Måndag just uppmuntrar sina klienter att testa och införliva de aspekter de är intresserade av. Variationen i Måndags arbete, där Måndag ser till olika behov hos sina klienter, eller hur samma behov kan bemötas på olika sätt, visar på en förståelse hos Måndag som professionell för hur olika situationer bör bemötas eller genomlevas (Kalman 2006, s. 51 ff.; Mattsson 2017, s. 45 ff.). Detta är något som speglas hos Torsdag, som ofta tipsar sina klienter om material (såsom böcker) som kan guida i ett utforskande av könsidentitet även när Torsdag inte är närvarande. Genom att teoretiserande och praktiserande kan mötas på detta sätt i rummet, går det att tänka sig att Måndag och Torsdag inte enbart utvecklar sin professionella praktiska kunskap (Kalman 2006, s. 56 f.) men även främjar en fördjupad kunskap hos sina klienter gällande deras könsidentitet.

Att få ”testa på lite”, som Måndag uttrycker det, är även något Fredag tar upp att den arbetar mycket med. Fredag anmärker på att en del av dennas klienter ”[...] är rädd[a] för vad [som] händer om det inte är rätt, ’ska jag då var jobbig?’, ’då kommer de säga att det var inte på riktigt’”. Fredag anknyter här till vissa föräldrar till barn som utforskar sin könsidentitet som den får möta och även till en samhällsdebatt där könsbekräftande vård ifrågasätts. Fredag uppger att den försöker ta ansvar i att ”skapa lite lugn på något sätt” därför att ”det kan ju aldrig vara fel att få fundera” och ”det kan ju fortfarande vara på riktigt även om man kommer fram till att det inte var rätt.”. Vidare poängterar Fredag att det kan ”kräv[a]s så *himla lite*” för att få en person att må bättre genom att den exempelvis får testa ”ett par såna här lösbröst” eller testa att ”rulla en strumpa eller [...] nånting som [den] tror är ungefär rätt storlek” när den berättar att den mår dåligt över att det saknas något som ska ”guppy” över bröstkorgen eller att det ”[saknas] någonting i byxorna”. Likt Måndag har även Fredag hittat ett sätt att röra sig mellan teoretiska och praktiska kunskaper för att både utveckla sin professionella roll och samtidigt främja kunskap och förståelse för inte bara sina klienter, men i vissa fall även deras anhöriga. Den teoretiska kunskapen om klienternas situation, som Måndag och Fredag har fått genom sitt klientarbete, leder till utvecklande av praktiska färdigheter för att stödja klienterna (Kalman 2006, s. 60; Mattsson 2017, s. 48).

Måndag understryker också att den inte är rädd för att prata om saker som är intima och uppmuntra till att ”[man får] handgripligen utforska sin kropp” men att det samtidigt också är viktigt för den att använda de ord som klienten använder, vare sig det är ”kuk” eller ”där nere” och att även i övrigt hörsamma och respektera sina klienters gränser. Enligt Måndag är dennas ”[uppdrag] att inte vara rädd [...] att hjälpa till att utforska det man inte riktigt orkar själv”. Anledningen till att våga utforska är enligt Måndag att hjälpa klienten att ”landa” på ett bra ställe. Det kan vara att hjälpa klienten att hitta vem den är, men även som nämnt ovan att det kanske inte går att någonsin veta ”exakt” vem man är. Torsdag beskriver det som att ”[...] fokus måste ligga på att stärka individens egen förmåga att hantera krisen, istället för att försöka hjälpa individen att undvika krisen”. En möjlig tolkning av att kunna genomföra det Måndag och Torsdag beskriver ovan är att de som professionella just behöver ha en utvecklad praktisk kunskap. Det visas genom att de till att börja med kan skapa sig en uppfattning om vilka förmågor och styrkor

den enskilde klienten har, för att sedan stärka klienten i dess egen krishantering (Kalman 2006, s. 56).

En annan del av ambivalensen handlar om att hantera de förväntningar man kopplar till sin könsidentitet, att som Lördag säger "[...] verkligen se och vara medveten om att det är ju inte bara eufori, i alla fall till en början, utan det är ju en komplex situation". I detta ligger också insikten om att utforskandet (och en eventuell transition, i form av exempelvis namnbyte, annan garderob eller operationer) å ena sidan inte kommer att lösa alla problem, och att även om vissa problem försvinner så kan nya uppstå:

Och där handlar det om att hantera upplevelser. För det är ju inte så att det bara är positivt på andra sidan utan mycket av det som är jobbigt innan är jobbigt efter. Plus att det kanske tillkommer nya jobbiga saker som man behöver hantera och få bearbeta. (Måndag)

Fredag berättar å andra sidan att den "[...] har börjat jobba mer och mer positivt, alltså att jag utgår ifrån att det finns bra grejer. Mycket könseufori, empowerment. Det dåliga kommer ändå". Att fokus på det positiva kan vara viktigt för klienten beskriver Måndag följande:

Ja asså om vi pratar om till exempel ärr efter att man tagit bort bröst, så är det ju dels [...] [att] uppleva att jag har en ny typ av bröstkorg, dels så, många upplever ju en form av könseufori, alltså någon positiv känsla av att "shit, min bröstkorg är min bröstkorg. Jag får bestämma över den och den ser ut så som jag vill och när jag har kläder på mig så sitter kläderna så som jag vill, och jag blir bemött av andra så som jag vill". Så det är oftast väldigt mycket eufori, mycket positivt, mycket glädje i det. Och det kan man också behöva hantera, för att det är inte alltid det finns forum där jag kan prata om det [...] är det så då att jag kanske passerar som cisman, så kanske jag vill fortsätta göra det och då har jag inte möjlighet att få berätta om hur stolt jag är att mina bröst är borta. Och då är detta ett tryggt forum där man kan få prata om den glädjen att, alltså att jag blir bemött, ja "hej grabbar" och så, det kan ju betyda hur mycket som helst. Så det är en sån sak som vi kan prata om här. (Måndag)

Intervjupersonernas beskrivningar av förväntningar och könseufori gör det vidare tydligt hur de försöker hitta Aristoteles medelväg i att inte "göra för lite" och inte

heller ”göra för mycket” (Norman 1998, s. 35 ff). Medelvägen synliggörs genom de professionellas ansträngningar att varken lägga för lite eller för mycket fokus på det ”jobbiga”, att ta hänsyn till hur nyanserat utforskande av könsidentitet kan vara, i såväl teori som praktik (Kalman 2006, s. 57). En ytterligare lärdom värd att lyfta utifrån Måndags citat är att ambivalens och utforskande av könsidentitet kan fortsätta även efter en könsbekräftande behandling.

5.2 Kunskap i gemenskap

Ett andra mönster som ger sig tillkänna har att göra med intervjupersonernas betoning på sina klienters unikhet. Intervjupersonernas svar gör det gång på gång tydligt hur ofta deras fokus är förlagt på individen och individens säregna behov, problemformuleringar, åsikter och bakgrund. I viss mån framträder ett mönster av att intervjupersonernas grundinställning vid ett första möte med en klient är tämligen förutsättningslös och att det inte finns någon mall att följa för att arbeta med personer som utforskar sin könsidentitet. Detta avsnitt behandlar därför hur de professionella förhåller sig till att skapa och upprätthålla ett gemensamt språk och en gemensam förståelse tillsammans med sina klienter samt hur de hanterar eventuella risker ifall detta språk tillfälligt brister. Avsnittet är ämnat att primärt besvara den andra av studiens frågeställningar som rör vilken kunskap de professionella använder sig av i sitt arbete.

Betydelsen av att dela ett gemensamt språk med klienterna lyfts av intervjupersonerna som delvis kopplat till att vara bevandrad i de termer som används av klienterna. Tisdag beskriver detta som att ”[...] det är många som vittnar om att kommer man till oss så behöver man inte komma ut, man behöver inte förklara massa begrepp [...] att det här kan vi”. Fredag lyfter samma sak, att ”det är ganska lätt att skapa en allians” eftersom klienten vet att Fredag jobbar specifikt med HBTQ(IA+)-frågor och antas kunna fältet. Samtidigt ifrågasätts denna ”specialisering” eller ”förkunskap” av vissa intervjupersoner. Lördag säger exempelvis följande:

HBTQI-kompetens [...] vad betyder det? [...] Vi hoppas ju på en värld där det verkligen inte skulle behöva beskrivas på det sättet. Men jag tänker att den här tiden har verkligen upplevt att den har behövt det [...] för att göra en markering. För det är ju inte någon ny människoart som har kommit fram liksom. (Lördag)

Intervjupersonerna betonar vikten av att inte bara dela språk med klienterna som grupp, utan att dela språk med den enskilda klienten. Det Lördag uttrycker ovan, om att HBTQI(A+)-kompetensens egenvärde består mest i ”att göra en markering”, sägs inte lika rakt ut av de andra intervjupersonerna, men framträder hos många mellan raderna i deras betoningar på det individuella. Tisdag berättar att den inte borde ”[...] röra sig på en mer generell nivå [...] att man pratar mer om begrepp än vad man möter personen man har i rummet”. Den fortsätter med att ”[...] det är så viktigt att undersöka vad [det är] just den här individen behöver och vill och vill försöka förstå”, och att den exempelvis gör detta genom att ”man inte fastnar på den teoretiska nivån”. När någon säger ”jag är queer” så kan Tisdag ställa följdfrågan ”[...] hur skulle du beskriva ditt queerskap, din känsla för att du är queer?”. Det Tisdag, Fredag och Lördag visar genom sina uttalanden är hur de alla är medvetna om att det finns en ”teoretisk nivå”, en viss form av teoretisk kunskap som de förhåller sig till i sitt arbete. Genom deras ord framhävs vidare kontrasten mellan den teoretiska kunskapen och den praktiska kunskapen som de lyfter som det viktiga i rummet. Inom ramen för den praktiska kunskapen vilar fokus på den klient som deras professionella kunskap ska gynna, varför denna kunskap måste ske i samhandling, genom ett gemensamt språk med utgångspunkt i individen (Kalman 2006, s. 56).

Fredag visar vidare på detta när den pratar om hur den ”[...] följer ju [klienterna] mycket”, och Lördag beskriver det på följande sätt:

[...] just den frågan [om hur den jobbar med utforskande av könsidentitet] blir också komplicerad utifrån det att alla människor är olika människor och det beror på vilken ingång just den människan jag möter har. Jag har ju ingen manual som jag utgår ifrån, utan det är ju snarast att följa den klient som kommer till mig i det. (Lördag)

Som nämnt i avsnittet om ambivalens, så betonar Måndag vikten av att använda samma ord som klienten använder för att beskriva saker, vilket även både Onsdag och Fredag poängterar. Måndag pratar vidare om att när det kommer till

misslyckanden i dennas klientarbete ”[...] så handlar det väl om klienter där jag inte har kunnat se problematiken utifrån klientens perspektiv” och att den hanterar detta genom att alltid be klienter fylla i ”ett dokument som heter bakgrundsinformation” innan det första mötet.

Intervjupersonerna visar därmed på en spänning mellan att å ena sidan känna till begrepp och fenomen som kan ses som HBTQI(A+)-specifika men å andra sidan aktivt reflektera kring hur dessa relaterar specifikt till den klient de har framför sig. Här visas hur intervjupersonerna än en gång agerar utefter ett växelspel mellan teoretisk och praktisk kunskap med en insikt om att det vore fel att behandla människor som om de vore ting, som om det vore möjligt att fånga mänsklig samhandling i teorier fullt ut och göra arbetet standardiserat (Kalman 2006, s. 56 ff.). I detta tydliggörs också att de professionella undviker att behandla personer som utforskar sin könsidentitet som en heterogen grupp, vilket tidigare forskning har betonat är viktigt att undvika (Munro et al. 2019, s. 1454).

I den mån det gemensamma språket brister gällande kunskap om könsidentitet och särskilda begrepp, lyfter intervjupersonerna ett antal olika strategier för att undvika att klienten behöver känna att den måste ”lära” dem vad saker betyder. Måndag beskriver hur den ibland använder ”fulknep” som att ställa frågor runt ett begrepp eller fenomen den inte förstår för att på så sätt förstå hur klienten använder det, snarare än att fråga klienten rakt ut vad det betyder. Fredag betonar att den professionella själv har ett ansvar att inhämta information om det dyker upp begrepp som den inte känner till. I de lägen där det blir tydligt att Onsdag har en kunskapslucka betonar den vikten av att vara öppen om det man inte vet och säga att man får ta reda på det till nästa gång snarare än att be klienten ”berätta allting för mig”. Fredag tar upp att om klienten ber denna berätta om något som Fredag inte vet finns alternativet att fråga om klienten i så fall vill ”kolla upp saker tillsammans”. Fredag betonar också vikten av att inte vara ”så himla rädd” för att säga fel, ”[...] vilket jag så klart också gör”. Det viktiga är då att uppmärksamma detta och be om ursäkt. Fredag fortsätter med att också poängtera vikten av att sedan ”gå vidare” utan att ”[...] be om ursäkt i all oändlighet”, ”[...] lägg inte över din skuld känsla på klienten, liksom”. Intervjupersonerna visar ovan insikten att det alltid kommer finnas situationer när de inte vet något och att det inte går att undvika att ibland göra fel, en insikt som utvecklas med erfarenhet och praktisk kunskap

(Mattsson 2017, s. 60). Vidare visar intervjupersonerna att de genom sin erfarenhet och sina insikter har utvecklat strategier för att hantera denna typ av utmaningar i arbetet (ibid.).

Måndag menar att det ingår i utforskandet ”[...] att hjälpa till att utforska det [klienten] inte orkar utforska själv. Och då kan jag inte vara rädd, då måste jag in och kanske helst säga lite för mycket och så får jag ta ett steg tillbaka”. Vad som lyfts här är någonting som alla intervjupersoner betonar, nämligen vikten av att våga utmana hur klienterna pratar om sig själva eller om kön i allmänhet. Det är först när begrepp och känslor får utmanas och nyanseras som professionell och klient kan skapa ett gemensamt språk tillsammans och först då som en djupare förståelse av klientens känslor och tankar kan uppnås (Kalman 2006, s. 56). Denna insikt menar Kalman är en förmåga som utvecklas i takt med en växande praktisk vishet (Kalman 2006, s. 57)

5.3 Kunskap i jämförelse

Det tredje mönstret som framträder tydligt i materialet har att göra med de gränsdragningar intervjupersonerna gjorde genom jämförelser. Samtliga intervjupersoner gjorde någon form av jämförelse med olika vårdinstanser, varför detta avsnitt kommer att fokusera på hur intervjupersonerna beskriver sin kunskap genom att peka ut skillnader mellan sig själva och andra professionella. Avsnittet är, likt avsnittet ovan om kunskap i gemenskap, ämnat att primärt besvara studiens andra frågeställning om vilka kunskaper de professionella använder i sitt arbete.

5.3.1 Jämförelser med den övriga världen

Intervjupersonerna beskriver hur det ofta finns en kunskapsbrist hos professionella som inte arbetar uttryckligen med HBTQ(IA+)-frågor, vilket speglar den tidigare forskningen där bristen på kunskap belystes (se exempelvis SOU 2017:92, s. 306 ff.). Fredag säger om vårdcentraler att ”där är det oftast ingen koll på trans eller könsidentitet” och att dennas erfarenhet är att detta ofta även gäller BUP och

ungdomsmottagningar. Tisdag lyfter att "[...] en väldigt vanlig upplevelse [är] att personen har varit i någon annan vård och på något vis fått informera och upplysa den andre, den behandlare som de möter".

Den allmänna bilden som framkommer bland intervjupersonerna är att många professionella inte vågar arbeta med personer som utforskar sin könsidentitet: Onsdag beskriver det som att den tror att en klients utforskande av könsidentitet upplevs som "otroligt hotande, för de som inte är där själva", och Måndag beskriver att det finns en "beröringsskräck" kring att prata om saker som har med kön och kroppsliga könsuttryck att göra. Det är idag välkänt att det finns transpersoner och det går att anta att de flesta professionella har hört talas om att det är möjligt att utforska sin könsidentitet och därför besitter en grundläggande (om än bristfällig) teoretisk kunskap om detta. Det är dock tänkbart att professionella överlag inte har särskilt mycket erfarenhet av att möta och interagera med transpersoner och att det ofta blir fel i mötet med klienterna (se exempelvis Anzani et al. 2019, s. 259 under *Kunskapsläget*) på grund av att dessa professionella aldrig fått chansen att utveckla sin praktiska kunskap. Om detta i sin tur leder till en känsla av att det är svårt att jobba med klienten kan den professionella komma att undvika dessa klienter. Såväl Fredag som Lördag berättar att det händer att psykologer hör av sig till dem och vill att de tar över klienter, utifrån resonemang om att "den är ju trans det kan ju inte jag, jag har ingen erfarenhet av trans". Fredag beskriver det som att många är "rädda" att jobba med frågan. Att professionella undviker att jobba med transpersoner (och/eller personer som utforskar sin könsidentitet) riskerar att aktivt hindra deras kunskapsutveckling, eftersom att möten med dessa klienter faktiskt krävs för kunskapsutvecklingen (Kalman 2006, s. 56).

Kanske är det därför som intervjupersonerna gång på gång påtalar vikten av att inte vara rädd. Lördag svarar, på fråga om vilka tips den skulle ge sig själv i arbetet om den kunde resa tillbaka i tiden, att "ta det lugnt, vara öppen, var lugn, det är okej, det är bara [att] ni undersöker här". Tisdag lyfter hur viktigt det är att våga ta i tunga frågor: "[...] den person som kommer behöver känna att 'det här är ingen rädd terapeut'", samt att "det kommer ju inte personen till godo som söker hjälp, om behandlaren är *för* försiktig". De har alla vågat börja någon gång, annars hade de aldrig fått den erfarenhet de har, men de berättar att de önskade att de hade vågat mer och tidigare. Det finns en trygghet i arbetet, i att det inte är farligt, som de

önskar att de hade tidigare, men denna kunskap är samtidigt svår att ha när man inte än har jobbat så mycket med frågan. Fredag formulerar det så här:

Ja men kanske att våga ställa obekväma frågor. Att våga liksom spetsa till frågorna lite (inte vara respektlös så klart), men det är ju svårt när man inte känner en målgrupp. (Fredag)

I Fredags citat synliggörs både erfarenhetens vikt inom ramen för praktisk kunskap och vikten av handlingskraft som del av praktisk vishet (Kalman 2006, s. 56 f.). Fredag betonar att den typ av handlingskraft den själv har idag kanske inte var möjlig innan den fått erfarenhet. Denna insikt belyser vidare Kalmans poäng om varför praktisk kunskap och vishet inte är något som direkt kan överföras från en mer kunnig till en mindre kunnig person (ibid.).

5.3.2 Jämförelser med den könsbekräftande vården

Kalman beskriver att det är centralt för praktisk vishet att förstå att människor inte kan behandlas på samma sätt som ting, som i att man inte kan arbeta med dem standardiserat utifrån procedurer (2006, s. 57). Huvuduppdraget för den könsbekräftande vården är att utreda och behandla utifrån ett diagnostiskt synsätt, så det standardiserade kan de inte komma ifrån. Däremot lyfter intervjupersonerna att de själva, vilkas roll är att ge psykosocialt stöd, inte skulle kunna arbeta på samma sätt:

Men [den könsbekräftande vården] har ett helt annat perspektiv. Jag tror att vi som kuratorer på [mottagningen] ser, nu är jag fördomsfull, ser hela människor på något sätt, som man kanske inte alltid gör inom sjukvården. Och att där har man liksom, man är mer manualstyrd på något sätt [...] och så glömmer man bort hela helheten. (Torsdag)

Lördag berättar att den är tacksam att den inte jobbar inom den könsbekräftande vården, för att ”mitt jobb är inte att fatta beslut [...] utan mitt jobb är att utforska tillsammans”, och beskriver det som att ”jag är ju inte så manualstyrd”. Tisdag lyfter att ”i andra vårdkontakter så finns en risk att det här med trans liksom blir, det skuggar över, så personen upplever sig inte bemött och sedd”. Med detta sagt så finns det säkert en del professionella inom den könsbekräftande vården som anstränger sig för att nå en djupare praktisk kunskap genom inlevelse och utförlig

interaktion. Vad intervjupersonerna här lyfter är att det möjligtvis blir svårt att omsätta den praktiska kunskapen, att få klienterna att inte känna sig bemötta som *ting* (snarare än att bli ”sedd” som en hel person), när arbetet är standardiserat och målet är att det ska skapas en produkt i form av ett beslut om diagnos (Kalman 2006, s. 57).

Utifrån intervjupersonernas jämförelser med övrig vård och den könsbekräftande vården målas ett moment 22 upp, som även tas upp av Wurm i boken *HBTQ. Psykologiska perspektiv och bemötande* (2017). Enligt Wurm finns det en risk att personer som inte vill remitteras till utredningsteam lämnas utan stöd (2017, s. 146) då ”behandlare undviker transklienter genom att hävda kunskapsbrist utan att det ställs krav på att denna kunskapsbrist åtgärdas” (2017, s. 146 f.). En anledning till att inte vilja bli remitterad till den könsbekräftande vården kan å sin sida vara upplevelsen att det inte är en plats för utforskande eftersom deras huvuduppdrag är diagnostisk utredning (såsom beskrivet av SOU 2017:92, s. 612 ff.). Måndag beskriver detta som att ”det finns också en föreställning av att när man kommer till den könsbekräftande vården måste man vara jättesäker”. Personer som vill erhålla stöd i sitt utforskande av könsidentitet riskerar därmed att bli låsta mellan de icke-specialiserade med rätt roll men för lite kunskap och de högspecialiserade med mer kunskap men fel roll.

Ovan diskuteras att den könsbekräftande vårdens uppdrag är diagnostiskt och att detta i sig kan tänkas försvåra arbetet med klienterna. I avsnittet *Kunskap i ambivalens* nämndes bland annat Torsdags ifrågasättande av huruvida det går att utforma "en mall" för att tydligt kategorisera alla variationer av könsidentitet, något som även Fredag lyfter i sin berättelse om att ha utmanat den könsbekräftande vårdens binära syn på kön (där kön enbart kan underställas kategorin kvinna eller man):

Jag har ju också, jag höll i en workshop om icke-binär könsbekräftande vård [...] För att liksom prata om, men vad är icke-binär vård eftersom vården ofta pratar om... alltså de diagnoserna som är nu utgår från att man är binär för vissa grejer, alltså underlivskirurgi till exempel. Men vad behöver icke-binära då? Vi behöver prata om att vissa saker är både binära och icke-binära, vård

och så. Så vi fick fram jättebra och intressanta grejer som fördes fram till
Socialstyrelsen sen. (Fredag)

När personer upplever att de inte blir ”sedda” inom den könsbekräftande vården, skulle med andra ord en förklaring kunna finnas i att de rådande kategorier och diagnoser som den vården utgår från inte speglar den mångfald som finns inom könsidentitet. Återigen stämmer intervjupersonernas beskrivningar väl överens med tanken om att standardiserat arbete försvårar bemötandet av klienterna som unika individer (Kalman 2006, s. 57).

Delar av denna kunskap, om könsidentitetens mångfald, menar intervjupersonerna att de har nått genom sitt arbete. Fredag och Onsdag beskriver båda uttryckligen hur de har lärt sig om könsidentitetsaspekter som de tidigare inte vetat om. Måndag berättar att den lär sig ”så mycket” om könsidentitet och att ”varje samtal vidgar min värld”. Alla intervjupersoner förutom Tisdag beskriver vidare hur de genom sitt arbete börjat tänka över sin egen könsidentitet och vad den kan innebära. Torsdag berättar att den funderat mycket mer på sin egen könsidentitet sedan den börjat jobba med frågan, och att den tror att ”många som arbetar med de här frågorna ändå gör det” samt att den genom detta fått ”insikter om hur man kan tänka kring sitt kön” när den gick igenom *My New Gender Workbook* (Bornstein 2013, en guide i att utforska sin könsidentitet). Onsdag beskriver att den har ett ansvar att tänka på frågorna själv. Lördag uttrycker att det är viktigt ”att reflektera kring sitt eget förhållande till sig själv [...] och utforska” för att kunna vara ”tryggare att vara fri i mötet [med] den andra. Det är liksom mycket en självreflexiv process, att det just inte blir att göra någon till *en annan*”. Denna ”självreflexiva process” stämmer överens med att tidigare forskning rekommenderar den professionella att se över sin egen relation till klienternas erfarenheter (Dean, Victor & Guidry-Grimes 2016, s. 566 ff.).

Måndag beskriver att den genom sitt eget utforskande fått upp ögonen för svårigheten att sätta fingret på vad exempelvis en man är: ”Jag vet inte!”. Samtidigt förtydligar Måndag att det finns vissa ”vita fläckar”, viss förståelse om hur det är att vara transperson som den som cisperson aldrig kan nå, även om den kan närma sig en sådan förståelse genom eget utforskande. Både Måndag och Lördag uttrycker

på grund av detta att fler transpersoner borde jobba inom fältet. Genom dessa insikter framkommer det att intervjupersonerna har utökat sin teoretiska kunskap inom ramen för sin praktik. Dels har de genom sina samtal och sina klienters beskrivningar lärt sig om könsidentitet, dels har de själva levt sig in i vad det innebär att utforska sin könsidentitet och utvecklat en större förståelse för klienternas erfarenheter. Vad detta kan tänkas fånga är det samspel mellan teori och praktik som enligt teorin om praktisk kunskap är det som leder till utvecklad kunskap och i förlängningen till ett bättre professionsutövande (Mattsson 2017, s. 60). Intervjupersonerna har påbörjat arbetet (praktik), lärt sig mer om könsidentitet (teori), levt sig in i klienternas situation (praktik), därigenom lärt sig ännu mer om könsidentitetens mångfald (teori) samt applicerat detta i sitt arbete genom sitt fokus på mångfald och ambivalens (praktik). Det sista steget hänger också ihop med det Kalman lyfter om att den praktiska visdomen även behöver omsättas i handling (Kalman 2006, s. 57), vilket även uppkommer i Fredags arbete mot en mer nyanserad könsbekräftande vård genom sina rekommendationer till Socialstyrelsen.

5.3.3 Jämförelser med annat psykosocialt stöd

I ovanstående avsnitt om ambivalens och jämförelser med vården lyfts att det finns en specifik kompetens, kunskap om könsidentitet och kunskap om utforskandet av denna, och att denna hjälper intervjupersonerna i sitt arbete. En del i praktisk kunskap är dock att kunna ”avläsa det specifika i varje given situation” (Kalman 2006, s. 56), vilket också innebär att kunna avläsa vad som är generellt. I intervjuerna framkommer också just detta, i och med flera markeringar gällande att mycket av arbetet med klienterna inte nödvändigtvis är målgruppspecifikt, vilket också framkommer i tidigare forskning (Anzani et al. 2019, s. 264 ff.; Weir & Piquette 2018, s. 255; Shipherd et al. 2010, s. 103).

Måndag lyfter upp att när det handlar om annat arbete med klienterna än just utforskandet, så handlar det exempelvis om ”traditionell ångesthantering”. Den framhäver vidare att hanterandet av köns- och kroppsdysfori, som ofta kommer parallellt med eller är en grund till utforskandet av könsidentitet, inte skiljer sig ”så

mycket från en cispersons dysfori”. Att den då jobbar rätt ”traditionellt” och att det inte skiljer sig från hur en jobbar med cispersoner, ”[...] där jobbar jag med ganska så heteronormativt framtagna metoder [skratt]”. Torsdag pratar om det på liknande sätt:

[...] mycket av den här generella kuratorskompetensen som på något sätt handlar om att vara ett bollplank. Dels härbärgera [känslor], men också liksom att bolla tillbaka olika frågor. Ja, professionella samtal helt enkelt. (Torsdag)

Intervjupersonerna fick under intervjuerna frågan om det fanns något särskilt utmanande med att jobba med personer som utforskar sin könsidentitet. Fredag nämner att ”men i själva samtalen... så är det nog samma utmaningar som i alla andra samtal”. Lördag beskriver det som att även om det kan finnas ”besvärliga aspekter” i samtalen så ”är [det] ju ingen skillnad om det är en transperson eller en cisperson”, och lyfter att det i arbetet kan vara svårt om personen ”har andra svåra problem, [eller] att en person är suicidal” men att det inte finns så mycket utmaning ”i själva könsidentitetsfrågan”. Intervjupersonernas reflektioner om att inte allt arbete med deras klienter behöver vara målgruppsspecifikt visar på att de har tänkt igenom sina handlingsval och dess följder, något som visar att de närmar sig praktisk vishet (Sherman 1989, s. 28 ff.; Norman 1998, s. 35 ff). Bland följderna av att alltid jobba målgruppsspecifikt inkluderas exempelvis risken med att behandla sina klienter som en homogen grupp, vilket tidigare forskning varnar för (Munro et al. 2019, s. 1454).

5.4 Vägen till kunskap (vägen mot praktisk vishet)

Det fjärde och sista övergripande mönstret som går att urskilja i materialet har att göra med intervjupersonernas betoning på erfarenhet i förhållande till sin kunskap. Samtliga intervjupersoner understryker hur betydelsefulla deras klienter har varit för sin professionella utveckling. Intervjupersonerna beskriver på olika sätt hur klienterna i viss mån utgör en kunskapskälla för dem samt hur de själva å sin sida kan utgöra en kunskapskälla för sina klienter. De professionellas och deras klienters erfarenheter flyter därmed till viss del samman, där än en gång det ”gemensamma

språket” (som kan ses som markör för en ”gemensam kunskap”) föds ur ett växelspel, ett samarbete eller ett givande och tagande professionell och klient emellan. Avsnittet behandlar hur intervjupersonerna beskriver var och hur de inhämtar sina kunskaper och är ämnat att primärt besvara studiens tredje frågeställning om hur de professionella har utvecklat sina kunskaper.

Ja, jag jobbade inte med det [utforskande] i början. Jag hade väldigt svårt att veta *hur* jag skulle jobba. Utan då var det mer generellt, alltså att sitta som kurator och låta personen själv föra sin tankebana. Idag kan jag ju, utifrån att jag har fått ta del av många erfarenheter och utifrån att jag har läst en hel del, komma med mera spetsade frågor på området och inte bara liksom generellt låta individen själv försvinna i sitt samtal. (Torsdag)

Alla intervjupersoner tar i någon utsträckning upp hur betydelsefull deras erfarenhet har varit i utvecklingen av deras arbete. De flesta betonar även att det just har varit deras klienter som utgjort deras primära kunskapskälla. Onsdag beskriver sina klienter som sin ”största källa”, Fredag berättar att den efter alla år av arbete har samlat på sig ”en bank” av kunskaper från sina klienter. Tisdag betonar återkommande under intervjun vikten av att undra och att fråga klienterna om saker. På frågan om hur detta kan relateras till att transpersoner ofta uppger sig få irrelevanta och påträngande frågor vid kontakter med olika professionella (se exempelvis SOU 2017:92, s. 311 ff. under *Kunskapsläget*) uppger Tisdag att den tror att dessa frågor skiljer sig åt mellan dennas mottagning och övrig vård. Tisdag konstaterar att ”ordet [har väl] spridit sig liksom att man behöver inte komma ut, man får inte sådana frågor hos oss”. Det blir häri påtagligt hur intervjupersonerna förhåller sig till sina egna kunskaper som en process, något som byggs på under en längre tid genom deras arbete, och som inte heller är beständigt (Kalman 2006, s. 56). Vissa kunskaper kan komma att bli mindre relevanta över tid, samtidigt som nya kan uppstå. Vissa av dessa nya kunskaper kanske inte heller var möjliga att ha vid ett tidigare skede, för att utvecklade teorier inte fanns tillgängliga och/eller för att den professionella i viss mån måste göra sin egen kunskapsresa genom sitt arbete med klienter (Kalman 2006, s. 55 ff.; Mattsson 2017, s. 45 ff.).

Kunskap som en process synliggörs exempelvis hos Fredag som på frågan om vad den skulle vilja tipsa ”sitt gamla arbetslag” om svarar att det nog inte är något, att

det nog var nyttigt med resan från mindre till mer utvecklad kunskap. Fredag reflekterar om att den visserligen ändå håller i föreläsningar för professionella och ger rådgivning och handledning och då tycker att dessa professionella ”ska ha mycket kunskap från start, såklart” samtidigt som den för egen del resonerar:

För jag har ju hela tiden tänkt att jag tar reda på saker efterhand. [...] Och det som jag behöver i ett samtal är inte samma sak som jag behöver i ett annat. Så det går ju liksom inte att säga ”äh jag önskar att jag visste det här i början” utan jag har lärt mig under tiden. Och vissa saker kan jag ju ha användning av för att vissa är lika, men andra är ju [skakar på huvudet]... Man blir ju aldrig färdiglärd. (Fredag)

Utifrån Fredags reflektion synliggörs också vikten av de professionellas självdistans till sin kunskap och dess begränsningar som en viktig praktisk kunskap i sig självt (Mattsson 2017, s. 60). Lika viktigt som att veta något, kan vara att ha en uppfattning om vad det är man inte vet eller behöver veta mer om och hur man ska gå till väga för att inhämta ny kunskap. Ett sätt att inhämta mer relevant kunskap blir därmed att ställa undersökande frågor till sin klient och vara lyhörd för dess svar. Som Måndag poängterar är det dock också viktigt att komma ihåg att ”klientens bild är bara klientens bild, jag behöver ju veta, ha en större bild för att jag ska kunna jobba med det.”.

Behovet av den större bilden kan utgöra en förklaring till varför de flesta intervjupersonerna också arbetar med att inhämta kunskap på andra sätt. Måndag kallar sig själv för ”notorisk elev” och uppger att den i princip alltid läser någon utbildning, trots att den vid varje tillfälle lovar sig själv att det kommer att bli dennas sista. Tisdag pratar om att ”jaga [forsknings]artiklar” och har även ett nära samarbete med den könsbekräftande vården där de utbyter övergripande information. Torsdag berättar om att den läser mycket och försöker hålla sig uppdaterad överlag, inte enbart för att kunna införliva teoretisk kunskap i sin praktik men också för att kunna agera samhällsvägladande eller informativt gentemot sina klienter och deras anhöriga. Fredag lägger likt Torsdag också stor vikt vid att kunna agera informerande och samhällsvägladande, både utifrån vad som kan komma till användning i rummet men också utifrån att Fredag är medveten om att det finns områden där den saknar kompetens och vill känna sig trygg med att hänvisa en

person vidare till en lämplig plats eller annan professionell. Lördag uppger att den har varit intresserad av feministisk och queer litteratur ända sedan sin psykologutbildning och tar del av mycket teoribildning oberoende sitt arbete, men också att dennas yrkesprofilering i viss mån har sin grund i just Lördags personliga intressen. Onsdag är den av intervjupersonerna som uppger att den mest använder sig av sina relevanta erfarenheter från närliggande områden (som Onsdag har decennier av) och att den inte aktivt söker efter nya kunskapskällor. Onsdag är dock samtidigt den intervjuperson som endast haft några enstaka klienter som varit hos denna för att utforska sin könsidentitet.

I beskrivningarna av inhämtande av teoretisk kunskap ovan framgår att intervjupersonerna inte enbart lägger vikt vid sina praktiska kunskaper utan även vid att hålla sina teoretiska kunskaper uppdaterade, för att på så sätt få en större bild av arbetet eller kunna arbeta informerande och samhällsvägledande. Resonemangen liknar de om att teoretisk kunskap behövs för att kunna utveckla den praktiska kunskapen vidare (Kalman 2006, s. 60; Mattsson 2017, s. 48). Dessutom framkommer det att den teoretiska kunskapen inte bara innefattar kunskap om könsidentitet och dess mångfald, utan även kunskaper om exempelvis den könsbekräftande vården eller vilka möjligheter till annat stöd som finns i samhället.

Även om Onsdag inte aktivt söker efter nya kunskapskällor, poängterar den att den till och från har utbyten med sina yrkeskollegor. Vad gäller just sådana utbyten, så anmärker de fyra intervjupersonerna som arbetar på en mottagning att de vinner väldigt mycket på att inte vara ensamma i sitt arbete, och de flesta understryker behållningen av att hjälpas åt med de andra anställda på mottagningen. Vidare lyfter Måndag, Tisdag, Fredag och Lördag att de erhåller regelbunden handledning. Torsdag nämner att den inte haft handledning ”den senaste tiden” men att den har haft det tidigare och att det utgjorde ”ett bra stöd”. Både Måndag och Torsdag uppger även att de genom sin arbetsgivare har tillgång till material, såsom forskningsartiklar, som en sakkunnig är anställd för att sammanställa och sprida till de andra anställda.

Intervjupersonerna visar därmed på många olika vägar till sina teoretiska kunskaper, från enstaka forskningsartiklar och utbyten med kollegor till längre

utbildningar och litteraturgenomgångar. Vidare kan den öppna dialogen mellan intervjupersonerna och deras kollegor tänkas stärka deras praktiska färdigheter då de som professionella får möjlighet att möta och testa sina teorier och tankar i samtal och samhandling med människor (Kalman 2006, s. 55 ff.), utöver det de redan får i mötet med sina klienter. Ur intervjupersonernas berättelser framkommer att de flesta känner ett ansvar, men i vissa fall också en viss iver eller lust, att ta reda på olika saker och fördjupa sina teoretiska och praktiska kunskaper. En lust som kan tänkas ha sprungit ur den erfarenhet och den förståelse för könsidentitetens mångfald som denna erfarenhet har burit med sig (ibid.).

Sammanfattningsvis så lyfter intervjupersonerna genomgående vikten av både teoretisk och praktisk kunskap. De beskriver hur denna kunskap fördjupas i ett samspel mellan teori och praktik, där samspelet behövs för att skapa en förståelse av klienterna och deras livsbetingelser, samt för att utveckla de färdigheter som behövs för att stötta klienterna i utforskande av könsidentitet. Analysen avslutas med följande citat från Fredag, som belyser vikten av erfarenhet, vikten av att börja någonstans och inte vara rädd, samt svårigheten i att sätta ord på praktisk vishet (Sherman 1989, s. 28 ff.; Norman 1998, s. 35 ff.; Kalman 2006, s. 56):

Sen så tänker jag ju att mina klienter är väldigt, väldigt olika på många sätt, men de är ju också ganska... en del av dem är ju ganska lika. Men jag tänker att det också ger någonting för klienterna [...] att jag har träffat en sån bredd, inte bara för alla de här exemplen, men för att jag också har en erfarenhet som liksom, som bara sitter... i mig, kanske. Åh gud det låter väldigt högtravande, men [...] det är ju väldigt givande så klart för mig också. Men att det även är givande för klienterna, för att det på något sätt blir ganska självklart att... jag har ju så klart inte hört allt och jag kan inte allt. Men att jag inte är rädd för frågorna. Det tänker jag att jag har aldrig varit i och för sig men att jag så klart har börjat någonstans och inte haft all den kunskap som jag [har idag] från början. Mycket av min kunskap kommer ju från de samtal jag haft med klienter. För det hände ju *någonting* i samtalen. (Fredag; vår kursivering)

6. Diskussion

Det *någonting* som omnämns av Fredag i citatet ovan är den mystiska kärna i de professionellas arbete som denna studie försökt närma sig, genom att samla in de professionellas egna beskrivningar av sitt arbete och analysera dessa utifrån begreppen *teoretisk kunskap*, *praktisk kunskap* och *praktisk vishet*.

Studiens första frågeställning gällde vad som ingår i det psykosociala stödet till personer som utforskar sin könsidentitet enligt professionella som har erfarenhet av att ge sådant stöd. Intervjupersonernas beskrivningar av sitt arbete visar på en mångfald i hur psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet kan se ut. Det psykosociala stödet exemplifieras som information, samhällsvägledning, stödjande och utforskande samtal samt praktiska uppgifter. Den största betoningen av deras arbete ligger dock i att helt enkelt ”ge ett utrymme” för klienternas tankar och känslor, vad de än är. Samtidigt balanserar de professionella mellan att bekräfta och utmana förväntningar och kategorier och att lyfta och hantera såväl könsdysfori som könseufori. Intervjupersonerna berättar hur deras professionella utövning framför allt formas genom deras erfarenhet, men också deras aktiva inhämtning av teoretisk kunskap och deras självreflektion. Det finns ingen ”mall” eller ”manual” som intervjupersonerna utgår från i sitt arbete, utan de förklarar att varje möte utformas (och bör utformas) utifrån den enskilda klienten å ena sidan och den professionellas samlade erfarenheter och kunskaper å andra sidan.

Gällande den andra frågeställningen, om vilka kunskaper de professionella använder sig av i sitt arbete, så beskriver intervjupersonerna användande av såväl teoretisk som praktisk kunskap. De använder sig av den teoretiska kunskap de kan läsa sig till samt den de får från sina klienter och kollegor. Denna teoretiska kunskap består bland annat i en kännedom om hur den könsbekräftande vården fungerar, att det finns en mångfald i begreppet könsidentitet och vilken terminologi som ofta används för att beskriva denna mångfald. Vidare består en del av arbetet i att använda mer allmänna kunskaper i samtalsteknik, ångesthantering med mera. Störst vikt läggs dock vid den praktiska kunskap som kommer av att ha mött klienterna och tillsammans med dem utvecklat en förståelse för utforskande av könsidentitet och hur detta kan hanteras av professionell och klient gemensamt. Den

praktiska kunskapen är svårare att sätta fingret på vad den innebär, men de professionella förankrar den bland annat i en utvecklad förmåga till inlevelse och att "se" klienten som individ.

I förhållande till studiens tredje frågeställning, om hur de professionella har utvecklat sina kunskaper, så framkommer det att intervjupersonerna har utvecklat och fortsätter att utveckla sina kunskaper och färdigheter genom sitt arbete. Sin kompetens i att jobba med personer som utforskar sin könsidentitet beskriver de att de utvecklar i ett växelspel mellan teori och praktik där en förutsättning är mötet med den andra människan, med varje klient i just den situation som denna befinner sig i. Med andra ord ingår i arbetet, enligt intervjupersonerna, både att skaffa sig teoretisk kunskap och att utveckla färdigheter genom praktiskt arbete. Detta utgör en kunskapsresa som, enligt intervjupersonerna, aldrig blir färdig. Det är också just denna kunskapsresa som enligt teorin om praktisk kunskap möjliggör för de professionella att utveckla en praktisk vishet, den djupare förståelsen för arbetet och de utvecklade färdigheter i att möta klienterna som behövs för ett kunnigt handlande (Kalman 2006, s. 60).

I de inledande diskussionerna kring studien, innan intervjuerna genomfördes, var en förhoppning att studien skulle kunna leda till någon form av manual eller checklista med "tips för praktiker" som professionella skulle kunna använda sig av för att enkelt öka sin kunskap om hur personer som utforskar sin könsidentitet kan stödjas. Denna tanke har sprungit ur studiens övergripande syfte om att öka förståelsen för vad som behövs för att professionella ska kunna utveckla sitt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet. Vad som framkommer av intervjuerna talar dock i stor utsträckning emot att en sådan manual eller checklista vore rätt väg att gå. En lärdom som studieförfattarna själva drar, som kanske kan gynna den oerfarna läsaren och roa den erfarna, är att ett kunnigt handlande aldrig kan uppnås enbart med hjälp av kunskap som går att läsa sig till. I ett samhälle präglad av en stark önskan att "göra det rätta", känns det lätt och bekvämt att hitta teoretiska koncept och riktlinjer som kan visa vägen, varför det inte är särskilt förvånande att så stor vikt har lagts vid HBTQI(A+)-kompetens som kan införskaffas genom kortare utbildningar. Tanken om att riktlinjer eller manualer är det som behövs för att förbättra socialt arbete har genomsyrat svenskt socialt arbete under lång tid

(Bergmark & Lundström 2011, s. 325). Denna studies resultat visar dock att en höjning av den teoretiska kunskapen genom exempelvis HBTQI(A+)-certifiering i sig inte är tillräcklig, och intervjupersonernas berättelser talar emot att riktlinjer eller manualer är det som behövs för att förbättra stödet till personer som utforskar sin könsidentitet. För att skapa en trygg plats för utforskande av könsidentitet behövs praktisk kunskap. Med andra ord behövs det mer erfarenhet genom fler professionella som vågar jobba med personer som utforskar sin könsidentitet. Med det sagt så är en allmän teoretisk kunskapshöjning bland professionella och samhället i stort inte något negativt och de utbildningar och HBTQI(A+)-certifieringar som idag finns gör säkerligen mycket för att sprida kunskap kring att utforskande av könsidentitet är möjligt och tillåtet. En sådan teoretisk kunskapshöjning behöver dock samspela med en höjning av den praktiska kunskapen.

Därför inkluderar denna studie inte någon manual. Istället är förhoppningen att studien kan fungera som en inbjudan till reflektion kring vad stöd till personer som utforskar sin könsidentitet kan vara. Kanske kan denna reflektion i sin tur utgöra ett första steg på kunskapsresan för den som bättre vill bemöta och stötta personer som utforskar sin könsidentitet. En möjlig konsekvens av analysen, av vikten av erfarenhet för att stötta personer som utforskar sin könsidentitet, är emellertid också att inte alla professionella nödvändigtvis kan utveckla praktisk vishet gällande utforskande helt enkelt för att de inte i sitt arbete träffar tillräckligt många klienter som just utforskar. Behovet av stöd bland dessa klienter är så stort att professionella överlag rimligtvis bör sträva mot att utveckla sina kunskaper (såväl teoretiska som praktiska) i den mån de kan för att kunna möta dessa klienter väl. Samtidigt kan det psykosociala stödet till personer som utforskar sin könsidentitet behöva kompletteras med fler platser avsedda för just detta ändamål, där de anställda får större möjlighet att utveckla praktisk vishet. Givet detta antagande behövs det i Sverige fler, mer geografiskt heltäckande och mer välkända sådana mottagningar. Möjligtvis med, såsom två av intervjupersonerna uttrycker det, fler transpersoner anställda som redan har en del praktisk kunskap genom egna erfarenheter och som därför har större möjlighet att på djupet relatera till personer som utforskar sin könsidentitet.

Viktigt att poängtera är dock att praktisk vishet inte nödvändigtvis är samma sak som att utföra ett gott arbete. Den praktiska visheten, som den tolkas av Kalman och Mattsson, ökar chansen att bättre bemöta och stödja människor, men den är i sig ingen garanti för detta (Kalman 2006, s. 56 ff.; Mattson 2017 45 ff.). Därför kan en återkoppling till redan befintlig forskning vara på sin plats, där ett antal exempel lyfts på vad som behövs i arbetet med personer som utforskar sin könsidentitet. En poäng som görs av Traczyk et al. är att det kan vara problematiskt att i arbetet se det könsöverskridande beteendet utifrån ett heteronormativt perspektiv (Traczyk et al. 2013, s. 92f.). Detta speglas i Anzani et al. som lyfter hur viktigt det är att erkänna cisnormativitet, bryta mot den och erkänna samt respektera personers autentiska kön (Anzani et al. 2019, s. 263 ff.). Vidare finns det en risk att osynliggöra klienten om den professionella behandlar den (bara) som en del av gruppen transpersoner snarare än att möta den som individ (Munro et al. 2019, s. 1454), och Dean, Victor & Guidry-Grimes (2016, s. 557) föreslår att den professionella ska undersöka sitt eget förhållande till vad klienterna går igenom för att bättre förstå dem och deras situation.

Om man jämför dessa fyra exempel med hur intervjupersonerna resonerar kring sitt arbete, där de lyfter könsidentitetens ambivalens, respekt för klienten, att se individen och att de själva har utforskat sin könsidentitet, så verkar det som att intervjupersonerna gör mycket rätt. För att kunna göra en ordentlig jämförelse, och för att utifrån denna studie kunna uttala sig om vad som utgör ett gott psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet, skulle dock mer material att jämföra med behövas. Det behövs mer forskning på de professionellas arbete med att ge psykosocialt stöd till personer som utforskar sin könsidentitet. Det behövs också mer forskning på klienternas perspektiv, önskemål och tillfredsställelse med detta stöd.

För dig som idag möter personer som utforskar sin könsidentitet i ditt arbete och vill veta hur du på bästa sätt kan stötta dessa personer, så är det troligtvis angeläget att redan nu utveckla din kunskap inom området eftersom klienternas behov idag inte kan vänta på forskningen som kommer imorgon. Av denna anledning inkluderar studien bilagan *Rekommendationer för vidare läsning*. Även om läsning och teoretisk kunskap inte ensamt räcker för att nå praktisk vishet, så kan en

genomgång av dessa böcker vara ett bra första steg. Kom bara ihåg att våga möta klienterna där de står, och att du inte behöver vara expert på könsidentitet för att börja arbeta med personer som utforskar den. Ta ett första steg även mot praktisk erfarenhet, en erfarenhet du kommer behöva på den resa som utgör vägen till kunskap.

7. Referenslista

All European Academics (2018) *Den europeiska kodexen för forskningens integritet*. Reviderad utgåva. Berlin: All European Academics.

ANOVA (2022) *Transmedicin*. <http://www.anova.se/TM1.htm> [Hämtat: 2022-12-16].

Anzani, Annalisa, Ezra R. Morris & M. Paz Galupo (2019) From Absence of Microaggressions to Seeing Authentic Gender: Transgender Clients' Experiences with Microaffirmations in Therapy. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 13 (4): 258-275.

Aristoteles (2000) *Nicomachean ethics*. [Elektronisk resurs]. Alex Catalogue. Hämtad från: <https://search-ebscobhost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=cat07147a&AN=lub.7083162&site=eds-live&scope=site> [Hämtat: 2022-12-18].

Barmark, Mimmi & Göran Djurfeldt (2020) *Statistisk verktygslåda 0. Att förstå och förändra världen med siffror*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen (2022) *För en mer trygg och inkluderande skola för unga transpersoner och icke-binära: En delredovisning*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Bergmark, Anders & Tommy Lundström (2011) Guided or independent? Social workers, central bureaucracy and evidence-based practice. *European Journal of Social work*, 14 (3): 323–337.

Bloor, Michael (2016) Addressing Social Problems Through Qualitative Research. I: David Silverman (red.), *Qualitative Research* (s. 15-30). Fjärde uppl. London: SAGE Publications Ltd.

Bornstein, Kate (2013) *My New Gender Workbook. A Step-by-Step Guide to Achieving World Peace Through Gender Anarchy and Sex Positivity*. Andra uppl. New York: Routledge.

Boysen, Guy A., & David L. Vogel (2008) The relationship between level of training, implicit bias, and multicultural competency among counselor trainees. *Training and Education in Professional Psychology*, 2 (2): 103–110.

Bryman, Alan (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Stockholm: Liber AB.

Bryman, Alan (2012) *Social Research Methods*. Fjärde uppl. New York: Oxford University Press.

Bulldagger, Rocko (2006) *The End of Genderqueer*. I: Mattilda, a.k.a. Matt Bernstein Sycamore (red.) *Nobody Passes. Rejecting the Rules of Gender and Conformity*. Emeryville: Seal Press.

Busher, Hugh & Nalita James (2016) Online Interviewing. I: David Silverman (red.), *Qualitative Research* (s. 245-260). Fjärde uppl. London: SAGE Publications Ltd.

Dean, Megan A., Elisabeth Victor & Laura Guidry-Grimes (2016) Inhospitable Healthcare Spaces: Why Diversity Training on LGBTQIA Issues Is Not Enough. *Journal of Bioethical Inquiry: An Interdisciplinary Forum for Ethical and Legal Debate*, 13 (4): 557-570.

Dir. 2016:102. *Stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner*. Kommittédirektiv från Kulturdepartementet.

Eldén, Sara (2020) *Forskningsetik. Vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur.

Gyllén, Per (2020) *Gå bara om du absolut måste - transpersoners upplevelse av primärvården i Västra Götalandsregionen*. Göteborg: Kunskapscentrum för sexuell hälsa.

Healy, Karen (2014) *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Andra uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kalman, Hildur (2006) Kunskap och kunnigt handlande. I: Blom, Björn, Stefan Morén och Lennart Nygren (red.) *Kunskap i socialt arbete. Om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Lind, Rolf (2019) *Vidga vetandet. Teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur.

Mattsson, Tina (2017) *Kunskap och lärande i socialt arbete: om socialarbetare och viljan att veta*. Malmö: Gleerups.

Munro, Lauren, Robb Travers & Michael R. Woodford (2019) Overlooked and Invisible: Everyday Experiences of Microaggressions for LGBTQ Adolescents. *Journal of Homosexuality*, 66 (10): 1439-1471.

Norman, Richard (1998) *The Moral Philosophers: An Introduction to Ethics*. Andra uppl. Oxford: Oxford University Press.

Penner, Louis A., John F. Dovidio, Tessa V. West, Samuel L. Gaertner, Terrance L. Albrecht, Rhonda K. Dailey & Tsveti Markova (2010) Aversive racism and medical interactions with black patients: A field study. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46 (2): 436–440.

RFSL (2022) *Verksamhet; Trans*. <https://www.rfsl.se/verksamhet/trans/fragor-och-svar-om-var-d-for-unga-med-konsdysfori/> [Hämtat 2022-12-30].

RFSL Utbildning (2022) *HBTQI-certifiering*. <https://www.rfslutbildning.se/s/hbtqi-certifiering> [Hämtat 2022-12-30].

Saldaña, Johnny (2011) *Fundamentals of Qualitative Research*. New York: Oxford University Press.

Sahlgrenska Universitetssjukhuset (2022) *Lundströmmottagning Alingsås*. <https://www.sahlgrenska.se/omraden/omrade-2/psykiatri-affektiva/enheter/lundstrom-mottagning-alingsas/> [Hämtat: 2022-12-16].

Sherman, Nancy (1989) *The Fabric of Character. Aristotle's Theory of Virtue*. Oxford: Clarendon Press.

Shipherd, Jillian C., Kelly E. Green & Sarah Abramovitz (2010) Transgender Clients: Identifying and Minimizing Barriers to Mental Health Treatment. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 14: 94-108.

Socialstyrelsen (2022) *HBTQI*. <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/organisation/hbtqi/> [Hämtat 2022-12-30].

SOU 2017:92. *Transpersoner i Sverige. Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor*. Betänkande av utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner.

Traczyk, Michal, Matilda Wurm & Lia Ahonen (2013) ”Det är ju inget vi frågar efter som psykologer”: psykologers upplevelse av klienter med könsöverskridande beteende. *Lambda Nordica*. 3-4: 77-99.

Webb, Amy-Madison (2019) *A Reflective Guide to Gender Identity Counselling*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Weir, Cassandra & Noëlla Piquette (2018) Counselling transgender individuals: Issues and considerations. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 59(3): 252–261.

Wiles, Rose (2013) *What are Qualitative Research Ethics?* London: Bloomsbury.

Wurm, Matilda (2017) Trans. I: Tove Lundberg, Anna Malmquist och Matilda Wurm (red.) *GBTQ. Psykologiska perspektiv och bemötande*. Stockholm: Natur och Kultur.

8. Bilagor

8.1 Intervjuguide

Har du några frågor gällande studien innan vi sätter igång?

Den professionella

1. Hur länge har du arbetat med att stödja personer som utforskar sin könsidentitet?
2. Kan du ge en ungefärlig uppskattning på hur många sådana personer du har arbetat med?

Den professionella och klienter som utforskar sin könsidentitet

3. Skulle du kunna berätta lite om hur du brukar stödja personer som utforskar sin könsidentitet?
  - 3 a. Skulle du kunna utveckla med några konkreta exempel?
  - 3 b. Vad uppfattar du som den största utmaningen för dig med att ge stöd till personer som utforskar sin könsidentitet?
    - 3 ba. Har du på egen hand eftersökt ny kunskap för att hantera denna utmaning? (Var/Hur?)
  - 3 c. Vad uppfattar du som det mest givande för dig med att ge stöd till personer som utforskar sin könsidentitet?
    - 3 ca. Har du försökt sprida den eventuella kunskap/insikt som uppstått i dessa sammanhang? (Till vem/vilka/hur?)

Utveckling av den professionella rollen

4. Finns det något som du vet idag som du önskar att du hade känt till under dina första möten på mottagningen med personer som utforskar sin könsidentitet?
5. Har du någon personlig koppling till att utforska sin könsidentitet, antingen för egen del eller hos någon i din närhet?

Öppen fråga

6. Finns det något som vi inte har pratat om och som du själv skulle vilja lyfta?

8.2 Rekommendationer för vidare läsning

De böcker som listas här är inte menade som en mall för hur stöd till personer som utforskar sin könsidentitet ska se ut, och det finns delade meningar om innehållet i böckerna. Tanken är istället att de kan utgöra ett första steg till reflektion för att bättre förstå klienterna och vilka utmaningar dessa kan stå inför. Beattie et al. (2018) och Lev (2004) kan läsas för ökad teoretisk förståelse kring könsidentitet och transpersoners levnadsvillkor, och böckerna diskuterar vilket förhållningssätt en professionell kan ha när den arbetar med dessa frågor. Webb (2019) betonar vikten av att den professionella utforskar sin egen könsidentitet, och ger exempel på hur detta kan göras.

Beattie, Michael, Penny Lenihan & Robin Dundas (2018). *Counselling Skills for Working with Gender Diversity and Identity*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Lev, Arlene Istar (2004). *Transgender Emergence. Therapeutic Guidelines for Working with Gender-Variant People and Their Families*. New York: The Haworth Press.

Webb, Amy-Madison (2019) *A Reflective Guide to Gender Identity Counselling*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Följande två böcker har av intervjupersonerna tagits upp som verktyg som klienter kan använda sig av för att (även utanför kontakten med den professionella) utforska sin könsidentitet:

Iantaffi, Alex & Meg-John Barker (2017). *How to Understand Your Gender. A Practical Guide to Understanding Who You Are*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Bornstein, Kate (2013). *My New Gender Workbook. A Step-by-Step Guide to Achieving World Peace Through Gender Anarchy and Sex Positivity*. New York: Routledge.

För den som vill veta mer om läget i Sverige, kan det vara en god idé att sätta sig in i hur brukarorganisationerna pratar om frågan. För detta, se bland annat rfsf.se, transformering.se och transammans.se.